

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ІНСТИТУТ ПРАКТИЧНОЇ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІВЕНТ-ТЕХНОЛОГІЙ**

На правах рукопису

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

на тему:

**СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ
(НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ
БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ)**

Виконав:

студент II курсу магістратури,

група МКД-11-22

спеціальності 028 «Менеджмент
соціокультурної діяльності»

Кузьменко Даниїл Олегович

Науковий керівник:

кандидатка політичних наук, доцентка

Рева Тетяна Сергіївна

Рецензент:

професорка кафедри інформаційних

технологій Київського національного

університету, докторка історичних наук

Новальська Тетяна Василівна

Допущено до захисту:

протокол засідання кафедри

№ 5 від 22 листопада 2023р.

в.о. завідувача кафедри арт-менеджменту

та івент-технологій

_____ **Вікторія ДОБРОВОЛЬСЬКА**

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Кузьменко Д.О. Соціокультурні практики бібліотек України (на прикладі Національної історичної бібліотеки України). – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Об’єкт дослідження – бібліотеки України в умовах трансформаційних процесів та гібридних загроз.

Предмет дослідження –соціокультурні практики бібліотек України на прикладі Національної історичної бібліотеки України.

Мета дослідження полягає комплексному аналізі соціокультурних практик в бібліотеках України на прикладі Національної історичної бібліотеки України.

У кваліфікаційній роботі висвітлено стан наукового опрацювання теми, зокрема систематизовано й проаналізовано праці українських науковців; окреслено теоретико-методологічну базу дослідження соціокультурних практик бібліотек в умовах трансформаційних змін; уточнено зміст поняття «соціокультурні практики» як адаптивний механізм, що дозволяє гармонійно вбудуватися в контекст культурних і соціальних процесів; визначено поняття «соціокультурні практики бібліотеки». Також висвітлено загальноосвітні тенденції трансформації та розширення функцій бібліотек; охарактеризовано соціокультурні та інформаційно-комунікаційні сервіси бібліотек в умовах інноваційних змін та гібридних загроз; виявлено кращі практики соціокультурної діяльності бібліотек України; одночасно досліджено діяльність Національної історичної бібліотеки України в цьому контексті. Наголошується, що потребує подальшого вивчення зарубіжний досвід щодо використання соціокультурних практик в бібліотеках та технології PR та адвокаційної діяльності бібліотек з метою підвищення обізнаності суспільства та окремих громадян щодо надання

книгозбірнями соціокультурних послуг з метою задоволення інформаційних потреб користувачів та суспільства загалом.

Ключові слова: трансформаційні зміни, гібридні загрози, цифровізація, соціокультурні практики бібліотек, функції бібліотек, інформаційні потреби користувачів, Національна історична бібліотека України.

ABSTRACT

Kuzmenko D.O. Socio-cultural practices of libraries of Ukraine on the example of the National Historical Library of Ukraine) - Qualification scientific work on the rights of a manuscript.

The object of the study is libraries of Ukraine in the context of transformational processes and hybrid threats.

The subject of the study is the socio-cultural practices of Ukrainian libraries on the example of the National Historical Library of Ukraine.

The purpose of the study is a comprehensive analysis of socio-cultural practices in Ukrainian libraries on the example of the National Historical Library of Ukraine.

The qualification work highlights the state of scientific development of the topic, in particular, systematizes and analyzes the works of Ukrainian scientists; outlines the theoretical and methodological basis for the study of socio-cultural practices of libraries in the context of transformational changes; clarifies the content of the concept of "socio-cultural practices" as an adaptive mechanism that allows you to harmoniously fit into the context of cultural and social processes; defines the concept of "socio-cultural practices of the library". The article also highlights general educational trends in the transformation and expansion of library functions; characterizes the socio-cultural and information and communication services of libraries in the context of innovative changes and hybrid threats; identifies the best practices of socio-cultural activities of Ukrainian libraries; at the same time, the activities of the National Historical Library of Ukraine in this context are studied. It is emphasized that further study of foreign

experience in the use of socio-cultural practices in libraries and the technology of PR and advocacy activities of libraries is needed to raise awareness of society and individuals about the provision of socio-cultural services by libraries to meet the information needs of users and society as a whole.

Keywords: transformational changes, hybrid threats, digitalization, socio-cultural practices of libraries, library functions, information needs of users, National Historical Library of Ukraine.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК БІБЛІОТЕК	6
1.1. Бібліотека як базовий заклад культури: сутність та основні вектори діяльності	10
1.2. Стан наукової розробленості концепту соціокультурних практик у бібліотечній галузі	20
Висновик до розділу I	30
РОЗДІЛ II СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН ТА ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ	31
2.1. Трансформаційні процеси у поліфункціональності бібліотек	31
2.2. Соціокультурні та інформаційно-комунікаційні сервіси бібліотек в інноваційному медіапросторі та умовах гібридних загроз	41
Висновик до розділу II	54
РОЗДІЛ III СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ	56
3.1. Історичні та організаційні засади діяльності Національної історичної бібліотеки України	56
3.2. Основні форми івентів в діяльності Національної історичної бібліотеки України у 2022 році	69
Висновку до розділу III	82
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87
ДОДАТКИ	99

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах новітніх суспільних трансформацій слід зазначити, що серед соціально-економічних, геополітичних, екологічних та інших проблем сучасного суспільства особливе місце посідають процеси трансформації загальнолюдських цінностей і ціннісних орієнтацій, у яких важливу роль відіграє бібліотека.

Бібліотека сьогодні розглядається як соціально-культурний інститут, головна мета якого полягає у створенні, розвитку, зміцненні культури для соціалізації молоді та передачі їй накопичених культурних цінностей суспільства загалом. У сучасних умовах бібліотеки виконують загальну соціально-культурну функцію у суспільстві, що спонукає їх переглянути стереотипи і по-новому будувати соціокультурну діяльність.

В сучасних умовах постійних трансформаційних змін та гібридних загроз на перший план виходять саме соціокультурні практики як засіб адаптації громадян до навколишнього середовища та комунікації, регуляції та трансляції національної і загальнолюдської культури в її різноманітних проявах.

Трансформаційні процеси у бібліотеках відбуваються сьогодні у напрямі інноваційних перетворень технологічних умов її існування.

У межах національного проєкту з цифрової грамотності «Дія. Цифрова освіта» реалізується проєкт Міністерства цифрової трансформації та FAVBET «Цифровізація бібліотек» (Проєкт Мінцифри та FAVBET «Цифровізація бібліотек», 2021), що стане реальним кроком до масштабного перетворення бібліотек по всій країні на сучасні хаби цифрової освіти, де навчання відбувається впродовж життя.

Простір сучасної бібліотеки сьогодні можна розглядати як медіапростір – цифрове середовище, що підтримує реальні та мережеві спільноти, у якому наявні електронні ресурси, створені бібліотекою та агреговані з просторів мережі Інтернет, здійснюється онлайн навчання та консультування громадян з

використання цифрових технологій. Підтримуване сучасними цифровими технологіями, середовище бібліотеки стає простором навчання, спілкування, розвитку громадян. Розвиток інноваційного медіапростору бібліотек висвітлює тенденції діалектичного поєднання аксіологічної парадигми існування бібліотеки як соціального інституту, відповідно до якої бібліотека для читачів є соціокультурним центром, центром комунікації та загальнолюдських й національних цінностей, а також зумовлених впливом цифровізації світоглядних трансформацій сучасної людини, формуванням ціннісних орієнтацій тощо.

Сучасна публічна бібліотека як багатофункціональне середовище, ефективність діяльності якого значною мірою визначається ступенем впровадження цифрових технологій і розвитком на їх основі інноваційних мобільних сервісів, має пришвидшувати темпи цифровізації усіх виробничих процесів і технологій. Між тим, переважна більшість публічних бібліотек України не мають розвиненої цифрової інфраструктури та підготовленого до її опанування персоналу, який би уможливив перехід на якісно новий рівень інформаційного обслуговування користувачів.

Теоретичну базу даного дослідження склали ґрунтовні праці вчених, у яких головну увагу зосереджено на вивченні нових ролей закладів культури, зокрема бібліотек, як соціокультурних та соціокомунікаційних установ у цифровому просторі: О. Воскобойнікової-Гузєвої, І. Давидової, В. Добровольської, В. Загуменної, Н. Захарової, О. Копієвської, Мар'їної, О. Онищенко, В. Пашкової, І. Петрової, Ю. Половинчак, Н. Солонської, А. Соляник, В. М. Судакової та багатьох ін.

Мета дослідження полягає комплексному аналізі соціокультурних практик в бібліотеках України на прикладі Національної історичної бібліотеки України.

Досягнення поставленої мети магістрської роботи передбачає виконання таких **завдань**:

- розкрити сутність та основні вектори діяльності бібліотеки як базового закладу культури;
- окреслити стан розробленості концепту соціокультурних практик в бібліотечній галузі;
- простежити трансформаційні процеси у поліфункціональності бібліотек;
- охарактеризувати соціокультурні та інформаційно-комунікаційні сервіси бібліотек в інноваційному медіапросторі та умовах гібридних загроз;
- розглянути історичні та організаційні засади діяльності Національної історичної бібліотеки України;
- проаналізувати Основні форми івентів в діяльності Національної історичної бібліотеки України на прикладі подій 2022 року.

Об'єкт дослідження – бібліотеки України в умовах трансформаційних процесів та гібридних загроз.

Предмет дослідження –соціокультурні практики бібліотек України на прикладі Національної історичної бібліотеки України.

Методи дослідження зумовлені метою магістерської роботи, ґрунтуються на застосуванні комплексу наукових підходів: історичного, соціокультурного, системного, структурно-функціонального, соціокомунікативного, пізнавальні можливості яких дали змогу всебічно вивчити та проаналізувати об'єкт і предмет дослідження в умовах гібридних загроз, виробити стратегії подальшого вдосконалення соціокультурних практик в бібліотеках України в нових цифрових реаліях. На різних етапах здійснення дослідження було використано комплекс методів наукового пізнання для збору, отримання й аналізу даних. Серед них: системний аналіз - для визначення стану вивчення об'єкта дослідження та рівня розробленості проблеми в Україні; структурно-функціональний для аналізу основних засад функціонування Національної історичної бібліотеки України; метод узагальнення й систематизації та ін.

Наукова новизна комплексному аналізу соціокультурних практик в бібліотеках України на прикладі Національної історичної бібліотеки України та розкрити їх вплив на громадськість та розробку нових форм атракції користувачів та відвідувачів бібліотеки як комунікативної платформи.

Практичне значення одержаних результатів. Дослідження проведено у рамках реалізації міжнародної програми Erasmus + гранту «Academic Response to Hybrid Threats 610133-EPP-1-2019-1-FI-EPPKA2-SVHE-JP» (WARN) на освітній програмі другого (магістерського) рівні вищої освіти «Крос-культурний менеджмент». Матеріали дослідження можуть бути використанні при підготовці до семінарських, практичних завдань із навчальних дисциплін «Трансформаційні процеси в соціокультурних практиках», «Соціокультурні інститути», «Маркетинг креативних послуг» в процесі оволодіння відповідними фаховими компетенціями.

Апробація результатів дослідження. Здобувач має 5 публікацій, зокрема тези доповідей та брав участь у семінарах, конференціях та круглих столах. Зокрема, круглий стіл «Діджиталізація бізнесу: сьогодення і майбутнє», м. Київ, 26 листопада 2020 р.; «Всеукраїнська науково-практична конференція «Глобальні виклики суспільства: правові та економічні аспекти», м. Київ, 28 квітня 2021 р., Шоста Міжнародна наукова конференція «Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі», м. Київ, 18 травня 2023 р; ІУ Всеукраїнська науково-практична конференція «Культурні та мистецькі студії ХХІ століття: науково-практичне партнерство» Київ, 9 листопада 2023 р. (має відповідні сертифікати).

Структура та обсяг магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (81 позицій). Повний обсяг кваліфікаційної роботи становить 107 сторінок, із них 82 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕК

1.1. Бібліотека як базовий заклад культури: сутність та основні вектори діяльності

Вибір методологічного підґрунтя зумовлений метою магістерського дослідження, яка полягає в розробленні теоретико-методичних та організаційних положень соціокультурних практик бібліотек України для комплексного їх застосування в бібліотечно-інформаційній діяльності.

Методологічна база дослідження ґрунтується на застосуванні сукупності загальнонаукових підходів: соціокомунікативного, системного, структурно-функціонального, соціокультурного, аксіологічного, компаративного, пізнавальні можливості яких дали змогу всебічно вивчити та проаналізувати об'єкт і предмет дослідження, науково осмислити теоретико-методичні й організаційні засади подальшого використання соціокультурних практик в Україні в нових умовах цифрового простору. Протягом здійснення дослідження було використано сукупність різних методів: джерелознавчий аналіз, термінологічний аналіз, метод моделювання, статистичний метод, методи аналізу та синтезу, метод узагальнення тощо.

Дослідженню сучасних трансформацій у закладах культури, в тому числі й інформаційно-бібліотечних установах присвячено роботи вчених: О. Копієвської [27], І. Петрової [42], О. Воскобойнікової-Гузєвої [12], І. Давидової [19, 20], В. Добровольської [22], В. Загуменної [25, 31], Н. Захарової [26], О. Мар'їної [34], Ю. Половинчак [43], А. Соляник [57] та ін. Завдяки цьому набувають теоретичного значення розроблення нових концепцій і стратегій подальшого

розвитку бібліотечного соціального інституту, його функціонування в сучасному інформаційно-комунікаційному просторі.

Одним із головних наукових підходів, на основі якого було здійснено дослідження, є соціокомунікативний підхід. Цей підхід дав змогу розглянути бібліотеку як складну комунікативну систему, яка функціонує в епоху трансформаційних змін; визначити роль бібліотеки в сучасному інформаційному середовищі, який виводить на новий рівень комунікативні функції бібліотеки; встановити місце в системі «Бібліотека — користувач» та виявити нові зв'язки в системі комунікаційних відносин бібліотеки й користувача. Вивчення бібліотеки як соціокомунікаційної системи дало змогу проаналізувати її місце в контексті історико-культурного розвитку суспільства. У фондах бібліотек акумульовано значну кількість цінних документів, які зберігають національну пам'ять держави. Цим відзначається важлива соціальна місія бібліотеки як складової соціально-комунікаційної системи суспільства, одним із напрямів діяльності якої є збереження та розповсюдження накопиченого суспільного надбання. Застосування соціокомунікативного підходу дало змогу обґрунтувати взаємозв'язок між вимогами інформаційного суспільства та формуванням стратегічних напрямів розвитку бібліотек у цифровому просторі.

М. Слободяник розглядав базову модель бібліотеки як соціально-комунікаційну інституцію [60]. Концепція бібліотеки як інформаційної системи висвітлюється Л. Г. Петровою. Дослідниця вважає, що головною функцією бібліотек в наш час є інформаційна. Перспективи розвитку сучасної бібліотеки вона бачить у її інтеграції до соціально інформаційної системи, яка вимагає нових підходів до оптимізації діяльності бібліотек [42]. Аналізуючи різні підходи до розгляду бібліотек, зокрема інформаційний і культурологічний, звертається увагу на те, що протиставлення підходів є наслідком вузького розуміння соціокультурної ролі бібліотек.

Одним із таких напрямів є діяльність бібліотек з оцифрування документної спадщини. З позицій соціокомунікативного підходу цифрові колекції розглядаються як один із каналів передачі інформації [66].

Як зауважує А. А. Соляник когнітивна інституалізація соціально-комунікаційної сфери та соціально-комунікаційний підхід в бібліотекознавстві значно поширює наукові можливості вивчення явищ та фактів у бібліотечній сфері та виявлення суттєвих ознак її інтеграції до комунікаційного простору сучасності [62]. Розвиток комунікаційного підходу в бібліотекознавстві супроводжувався осягненням процесів, що були зумовлені інформатизацією та впровадженням мультимедійних технологій в бібліотеках, створення різноманітних бібліотечно-інформаційних продуктів та послуг.

Трансформаційні процеси в культурі сучасної України досліджує у своїй монографії «Трансформаційні процеси в культурі сучасної України» О. Копієвська [27]. Авторка зазначає, що сучасний етап історичного розвитку України визначається інтенсивним руйнуванням старих основ соціокультурного життя, значними соціально-ціннісними змінами, перетворенням у політичній, економічній сферах. Реалії сьогодення актуалізують проблеми гуманізації суспільства, відродження національної духовності, а також питання загальнолюдського як певної універсалії, що містить у собі норми та принципи, якими керується людство, розбудовуючи своє майбутнє [62].

Дослідженню процесів розвитку та трансформації бібліотечно-інформаційної сфери України періоду 1990–2010-х рр. присвячена монографія О. Воскобойнікової-Гузевої, у якій дослідниця обґрунтовує перспективну модернізаційну модель розвитку бібліотечно-інформаційних установ [12].

Подальше наукове осмислення цифрової модернізації бібліотек викладено в монографії О. Мар'їної, у якій авторка розкриває сутність та зміст адаптації бібліотек в умовах цифровізації суспільства; визначає основні напрями інтеграції бібліотек до цифрового медіапростору, серед яких: створення

мультисервісних цифрових активів; віртуалізація інформаційних продуктів та сервісної складової; просування в новітніх медіа тощо; розробляє контент-стратегію розвитку бібліотек у цифровому медіапросторі, однією зі складових якої є оцифрування документів [34].

Як зазначають О. Кузьменко та В. Загуменна, бібліотека стає повноправним суб'єктом інформаційного простору. Сьогодні бібліотечні установи активно здійснюють оцифрування фондів, співпрацюють із видавництвами та авторами задля отримання електронних примірників документів, формують документний потік тощо [30].

В. Добровольська в монографії «Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні» [22] визначає соціокомунікаційний простір культури як складну динамічну систему, яка здійснює не лише кумуляцію та розповсюдження, але й продукування культурного продукту. Основними складовими системи визначено: інфраструктурну, змістову та суб'єктну. В інфраструктурній складовій важливе місце відводиться музейним, бібліотечним, архівним, театральним інституціям тощо. Акцентовано на важливій ролі установ пам'яті (бібліотек, архівів, музеїв) у формуванні та розвитку соціокомунікаційного простору культури. Авторка зазначає: «Поширення глобальної інформаційної цивілізації на сферу культури людства викликало стрімкий розвиток електронної культури, що пов'язана з представленням в Інтернеті фондів документно-інформаційних інституцій (бібліотек, музеїв, архівів), які містять об'єкти культурної спадщини. Завдяки інформаційно-комунікативним технологіям відбувається становлення електронних бібліотек, оцифрування культурної спадщини та накопичення цифрового контенту, що є однією з основних тенденцій у культурі сучасності та об'єктивною умовою розвитку глобальної інформаційної цивілізації» [22].

На визначенні ролі бібліотек у процесі сприяння піднесенню національній ідентичності акцентує Ю. Половинчак. Авторка наголошує на тому, що сьогодні

бібліотеки, зберігаючи статус одного із символів культурної самобутності спільноти та ініціюючи потужні національні проєкти, «транслують національний наратив як систему достовірної, якісної, суспільно значущої інформації» [43].

Г. Пристай визначає роль бібліотек у розбудові культурно-мистецького середовища регіону, одним із напрямів якої є корпоративна взаємодія з іншими суб'єктами соціокультурної сфери задля ефективної генерації, зберігання та репрезентації надбань регіону [44];

Н.Е. Кунанець підкреслює, що застосування соціокомунікаційного підходу у наукових дослідженнях бібліотек передбачають врахування особливостей їх функціонування у «системі суспільних координат», врахуванням просторового розташування та комунікативного середовища; відслідковування розвитку об'єктів дослідження в контексті соціальних умов; проведення «соціальнозорієнтованої інтерпретації» отриманих результатів дослідження [32].

Головні функції бібліотек (інформаційна, кумулятивна, меморіальна, культурна, комунікативна, тощо) залишаються, але традиційні способи та методи їх реалізації зазнають модернізаційних та модифікаційних змін. Тому спостерігається, що традиційні напрями роботи бібліотек (накопичення, опрацювання, вироблення, зберігання та поширення ресурсів) з розвитком інформаційного суспільства, яке характеризується повсюдним використанням ІКТ, отримали якісно нове втілення.

Особливо значні трансформаційні зміни в діяльності бібліотек спостерігаються останнім часом, який дослідники називають шостою революцією, яка «несе максимальну інформаційну мобільність та інформаційну персоналізацію для кожного члена суспільства на базі сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій» [32, с. 17]. Перехід до інформаційного суспільства запровадив нову тенденцію, яка полягає в отриманні доступу до інформації та знань із будь-якої точки в режимі 24/7/365. Саме в забезпеченні

відкритого доступу до інформації та знань і полягає сьогодні одне з головних призначень бібліотек. Однак наданням доступу до інформації діяльність бібліотек не обмежується. Розвиток інформаційного суспільства спричинив значне збільшення інформаційних потоків і масивів та пришвидшення циркуляції інформації та знань. Це призводить до ускладнення самостійної орієнтації користувачів у них, утруднення знаходження документів, які є релевантними та пертинентними інформаційним запитам та потребам, та здійснення їх аналізу тощо. Саме тому бібліотеки є професійними посередниками між глобальним інформаційним простором і користувачами. Для якісного та повного задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотеки відбирають, збирають, оперативно опрацьовують значні масиви інформації, обробляють і структурують їх відповідно до запитів, виробляють вторинні документи, а також забезпечують доступ до українських і міжнародних ЕБ, БД тощо.

Інформаційне суспільство впливає на «перебудову» бібліотечних установ, які, адаптуючись до нових вимог, стають посередниками в комунікаційних процесах між суспільством та інформацією.

З позицій соціокультурного підходу бібліотека розглядається як поєднання соціальної та культурної установи, яка відіграє важливу місію в розвитку суспільства. Бібліотеки, здійснюючи меморіальну функцію, збирають у власних фондах масиви традиційних та електронних документів, які зберігають культурні, духовні й інтелектуальні здобутки нашої держави. Саме тому бібліотеки разом з архівами та музеями отримали визнання як інститути національної пам'яті. В умовах глобалізації та поширення ІКТ спостерігається «зближення (злиття) відособлених, а іноді й ізольованих один від одного соціокультурних світів», що призводить до формування єдиної системи загальнолюдської світової культури, внаслідок чого «жодна держава вже не може розвивати свій соціокультурний простір відособлено» [71, с. 12].

Важливого значення у запровадженні соціокультурних практик в бібліотеки набуває соціальний аспект, пов'язаний із трансформацією фундаментальних соціально-культурних процесів та реінжинірингом соціальних інститутів, що регулюють його. Окрім того, відзначається зростання зацікавленості до дослідження таких питань як читачезнавство, проблеми читання, соціологія читання, бібліотечна педагогіка та бібліотечна психологія тощо.

Розвиток інтеграційних процесів України з Європою та світом, які відбуваються й у сфері культури, призводить до необхідності «збереження колективної пам'яті української нації і забезпечення доступу до культурних багатств, накопичених не тільки громадянами нашої держави, а й світовою спільнотою» [43, с. 303].

У цьому значну роль відіграють саме бібліотеки, які, формуючи інформаційно-комунікативне та соціокультурне середовище, перетворюються «на центри формування громадської думки, сприяючи, зокрема, зміцненню національної самосвідомості суспільства» [43].

Для дослідження важливе значення має аналіз нормативно-правових актів України, положення яких стосуються розвитку та трансформації інформаційного суспільства та збереження культурної спадщини.

Законодавчо-правову базу дослідження складають закони України „Про інформацію”, „Про науково-інформаційну діяльність”, "Про національну програму інформатизації", "Про бібліотеки і бібліотечну справу". Настанови щодо захисту та збереження культурної спадщини закладено у Законі України «Про культуру» (2011 р.).

Для обліку об'єктів матеріальної та духовної культури, що мають виняткову історичну, художню, наукову чи іншу культурну цінність, у 1992 р. була прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання». До цього Реєстру відносять пам'ятки історії, археології, містобудування,

архітектури, мистецтва, документальні пам'ятки тощо. Остання група складається з унікальних актів державності, архівних матеріалів, кіно-, фото- та фонодокументів, старовинних рукописів та рідкісних друкованих видань [48].

Певні надії громадськість поклала на «Державну цільову національно-культурну програму створення єдиної інформаційної бібліотечної системи “Бібліотека — XXI”» (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України у 2011 р.) [47], яка мала на меті підвищити ефективність використання документів з фондів бібліотек, архівів і музеїв через запровадження єдиної інформаційної бібліотечної системи.

Визначення становлення інформаційного суспільства як пріоритетного напрямку в загальному розвитку держави відбулось із прийняттям низки відповідних нормативно-правових актів: Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–15 роки» (2007 р.) [51]; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» (2013 р.) [52]. Так, відповідно до Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–15 роки» одна зі стратегічних цілей полягає в збереженні культурної спадщини України через її електронне документування. Пріоритетами щодо підвищення ефективності культури в інформаційному суспільстві є: збереження культурних надбань; використання ІКТ у бібліотеках та інших установах культури задля забезпечення доступу до надбань культури; переведення в електронну форму національних надбань тощо [51]. Можна зауважити, що в Україні в останні роки прослідковується позитивна тенденція щодо нормативно-правового забезпечення культури. Прийнято низку нормативно-правових актів, у яких зосереджено увагу й на оцифруванні документів. Наприклад, Розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено «Довгострокову стратегію розвитку української культури — стратегії реформ» (2016 р.)

«Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки», яка була схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України у 2018 р.) заклала важливі засади розвитку нашої держави з урахуванням світових тенденцій [52/1]. Вона спрямована на цифровізацію економіки, суспільної та соціальної сфер. Серед переліку сфер, які потребують цифрових трансформацій національного масштабу названо: громадську безпеку, освіту, охорону здоров'я, туризм, електронну демократію, екологію й охорону навколишнього природного середовища, життєдіяльність міст, безготівкові розрахунки, гармонізацію з європейськими та світовими науковими ініціативами, державне управління. У наведеному переліку відсутньою є сфера культури. У Концепції зазначено, що цей перелік має доповнюватися новими сферами, ініціативами та проектами. Можна припустити, що це стосується й цифровізації архівної та бібліотечної сфер, які й мають його доповнити, оскільки вони є дуже важливими для розвитку українського суспільства, але, на жаль, не були враховані одразу.

Згодом у «Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року “Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України”» (схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України у 2016 р.) [52] було більш детально викладено концептуальні положення. Закцентовано увагу на потребі створення нової архітектури інтегрованої бібліотечної системи та розроблення вебпорталу як єдиної точки доступу до інформаційних ресурсів бібліотек. Щодо збереження документних ресурсів культурного надбання України передбачено: «забезпечити створення на загальнодержавному рівні умов для фізичного збереження цінних та рідкісних фондів у бібліотеках; створити Державний реєстр національного культурного надбання у частині «Книжкові пам'ятки України»; розробити, прийняти і виконати Державну цільову програму створення Національної електронної бібліотеки» [52].

Ваговим підґрунтям у дослідженні соціокультурних практик бібліотек послуговувала звітна документація окремих бібліотек України. Зокрема, це звіти

Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, Національної історичної бібліотеки України, Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України "КПІ імені Ігоря Сікорського" та ін.

Отже, аналіз потоку наукових та інших публікацій з соціокультурних практик в бібліотеках України дав змогу розподілити їх за такими формальними групами:

- наукові праці, які представлені дисертаційними дослідженнями та монографіями, які склали загальне теоретико-методологічне підґрунтя щодо трансформацій культурних, в т.ч. і бібліотечних установ та їхньої діяльності в умовах цифровізації суспільства;

- фахові періодичні видання, що містять найактуальніші публікації соціокультурної (бібліотечно-інформаційної) галузі;

- різноманітні практичні посібники, що висвітлюють досвід соціокультурних практик в бібліотеках України;

- законодавчо-правові акти, що регламентують соціокультурну та бібліотечно-інформаційну сферу;

- звітна документація щодо соціокультурних практик провідних бібліотек України.

Розглянуті наукові джерела і представлені у них підходи до висвітлення проблем, напрямів розвитку та окреслення змісту складових, які утворюють інноваційний медіапростір сучасної бібліотеки, не вичерпують усього розмаїття документального потоку відповідної тематики, однак утворюють теоретико-методологічну основу подальшого розкриття предмету дослідження соціокультурних практик в бібліотеках України на прикладі Національної історичної бібліотеки України.

1.2. Стан наукової розробленості концепту соціокультурних практик у бібліотечній галузі

Бібліотечно-інформаційні установи за останні декілька десятиліть пройшли значний шлях розвитку, модернізації та трансформації. Важливою ознакою стало те, що бібліотеки з накопичувачів документів перетворилися на центри забезпечення необмеженого доступу до електронних ресурсів віддаленим користувачам. Цифрові технології зумовили якісні перетворення та значно розширили можливості бібліотек. В сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки стають не лише місцями зберігання та доступу до інформації, але й активними центрами культурного, освітнього та соціального життя.

Цифрові технології зумовили якісні перетворення та значно розширили можливості бібліотек. Внаслідок цього виникли нові види й напрями діяльності.

Теоретико-методологічні основи дослідження становлять наукові праці, присвячені колу проблемних питань, які складають системну цілісність соціокультурної діяльності сучасної бібліотеки як явища та як предмету дослідження. Поміж них – еволюція осмислення трансформаційних процесів у культурних практиках, загальні проблеми трансформації бібліотек, питання організації культурно-дозвіллевого простору, цифрові технології формування медіапростору бібліотек, соціокультурна діяльність бібліотек, компетентності інформаційно-бібліотечного фахівця, їх професійні комунікації у поширенні кращих практик діяльності бібліотек у цифровому просторі тощо.

На сучасному етапі розвитку суспільства науковці часто називають бібліотеку найважливішим соціально-культурним центром, що викликано певними закономірностями розвитку суспільства. Сьогодні бібліотеки виконують загальну соціально-культурну функцію у суспільстві, що спонукає їх переглянути стереотипи і по-новому будувати соціокультурну діяльність.

В умовах постійних трансформаційних змін на перший план виходять саме соціокультурні практики як засіб адаптації громадян до навколишнього середовища та комунікації, регуляції та трансляції національної і загальнолюдської культури в її різноманітних проявах.

В даному контексті важливо визначити сутність соціокультурних практик, які сьогодні є складовою діяльності будь-якої бібліотеки.

У своєму дисертаційному дослідженні О.Р. Копієвська розглядає еволюцію осмислення трансформаційних процесів у культурних практиках, виокремлює моделі трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні в кінці ХХ–на початку ХХІст. [27].

Культурні практики та проблеми їхньої модернізації в культурному просторі розглядає дослідниця В. М. Судакова, яка зауважує, що у реальному культурному просторі культурні практики змінюються відповідно до історичних, економічних і соціокультурних змін і, одночасно, зберігають основні сутнісні властивості, тобто мають транскультурну природу й смислові прогностичні проєкції [65].

О.Ю. Шмаюн в наукових публікаціях звертає увагу на особливості розвитку сучасних культурно-дозвілєвих центрів України в середовищі соціокультурного існування [72]. Культурно-дозвілєві практики сучасної України в своїх дослідженнях розглядає І.В. Петрова [42] та ін.

В контексті культурно-дозвілєвих практик також пропонується розгляд спеціальних подій та event-технологій як фактору стимулювання соціокультурних новацій, тобто подієвий підхід удосконалення соціокультурних процесів через реалізацію сучасного івенту на засадах організаційно-управлінського менеджменту подій, а також створення якісного, унікального продукту, що орієнтується на запити та інтереси певних груп користувачів [28].

Більшість науковців дотримуються думки, що соціокультурна практика – це будь-яка форма активності, що виявляється в соціокультурній системі, це

творча діяльність, при якій перетворення громадських і духовних умов людського життя збігається зі зміною самих суб'єктів. Соціокультурна практика є свого роду адаптивним механізмом - ресурсом, що дозволяє гармонійно вбудуватися в контекст культурних і соціальних процесів. Вона відображає інтегральну систему взаємодій і комунікацій між індивідами, групами, інститутами та транснаціональними суб'єктами суспільного життя [28].

Як правило, соціокультурні практики розглядаються як синонім поняття «соціокультурна діяльність». Проте, на нашу думку, соціокультурні практики в сучасних умовах постійних трансформаційних змін переважно орієнтовані на практичний результат, а саме, на задоволення конкретних запитів і потреб користувачів, на практичну реалізацію споживчих інтересів, адаптованих до сучасних умов цифрового суспільства.

Трансформаційні процеси у бібліотеках, що почали відбуватись від початку їх комп'ютеризації, одразу ж привернули увагу як науковців так і практиків. Історико-бібліотекознавчий аспект автоматизації бібліотек системно розглянуто у дисертації О. Пашкова [41]. Ним обґрунтовано основні етапи автоматизації, серед яких етап трансформації бібліотеки як соціального інституту.

Бібліотеки мають досить оперативно реагувати на постійні виклики мінливого світу, трансформацію медійного середовища, надавати сучасні соціокультурні та інформаційні послуги.

У цьому контексті варто приділити увагу публікаціям В.В. Загуменної та О.І. Кузьменко, які розглядають роль та можливості бібліотек у задоволенні постійно зростаючих інформаційних потреб користувачів. Автори також розглядають відповідність бібліотечно-інформаційної діяльності новим викликам сучасного суспільства в умовах трансформаційних змін.

Автори відзначають, що поширенню досвіду трансформації бібліотек сприяє активний пошук нових методів та форм соціокультурної діяльності бібліотек в Україні, враховуючи конкретні читацькі потреби. Бібліотеки, відповідно до історичного розвитку суспільства та соціокультурних змін, перетворюються. Автори визначають соціокультурні процеси, в яких бере участь бібліотека, такі як акумуляція соціально вагомих знань і їх управління, соціокультурна комунікація та розповсюдження культурного надбання людства, виробництво нового знання і соціально-історичне репродукування культурних форм. [31].

Соціокультурна діяльність бібліотеки, основана на багаторічних духовних бібліотечних традиціях, відповідає викликам сучасного інформаційного суспільства, забезпечуючи обмін знаннями, виконуючи функції центру соціальних комунікацій та культурно-освітнього простору.

Сучасна бібліотека виконує не лише роль забезпечення доступу до інформації, але є важливим соціокультурним центром. Серед її основних завдань - формування світогляду, сприяння інтелектуальному та морально-естетичному розвитку суспільства та підвищення рівня життя громадян різних соціальних груп.

Бібліотека є місцем, де громадяни можуть навчатися протягом усього життя, здобуваючи знання та навички, використовуючи ресурси конкретної бібліотеки та доступні онлайн ресурси та сервіси. [70].

Питання трансформації функцій наукових бібліотек, зокрема соціальної та культурно-інформаційної функції, аналізує в своїх публікаціях Н.Б. Захарова; вона розглядає їх як складову соціокультурної функції в сучасних умовах. Також заслуговують на увагу наукові публікації авторки, в яких висвітлюється цілий ряд питань, пов'язаних з реалізацією культурно-просвітницької функції, зокрема, на прикладі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) протягом 1991–1996 рр., коли в умовах державотворення культурно-просвітницька діяльність набула особливо великого значення в культурному житті країни. [26].

Н.Г. Солонська простежує культурно-просвітницьку діяльність НБУВ, якою займається Культурно-просвітницький центр бібліотеки в контексті сприяння піліпшенню іміджу установи. Науковиця аналізує характер заходів, особливості методик і підходів до їх організації впродовж кількох років і як це впливає на піднесення іміджу бібліотеки. Сьогодні для культурно-просвітницької діяльності настав період створення нових концепцій і моделей більш активного спілкування з суспільством; пошук інноваційних форм поширення знань, наукових досягнень, корисної інформації, створення більш ефективної комунікації між членами суспільства; залучення в мережу традиційних та електронних бібліокомунікацій [61].

Концептуальну модель культурно-просвітницької діяльності публічної бібліотеки запропоновано у статті Т. Сидоренко, яка зазначає, що «під концептуальною моделлю культурно-просвітницької діяльності публічної бібліотеки розуміється система цілей, завдань, стратегій, підходів, напрямів, форм, засобів і ресурсів цієї діяльності; діагностичний аналіз культурно-просвітницької діяльності, рівня сформованості бібліотекарів до її проведення та форми контролю; оцінка результатів, що передбачає виявлення ступеня ефективності досягнення суб'єктом поставлених мети і завдання та формування перспективних напрямів і форм культурно-просвітницької діяльності» [56].

О. О. Греськів на прикладі Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника окреслює види соціокультурної діяльності наукових бібліотечних установ України, висвітлює форми і методи роботи, узагальнює підходи до їх організації, пропонує стратегію соціокультурної діяльності. Авторка зазначає, що слід спрямовувати свою діяльність на створення особливого інтелектуального продукту, який має поєднувати інформаційну, просвітницьку, науково-дослідну, виставкову складові, водночас, викликаючи певний резонанс у громадськості. Таким продуктом мають стати спеціально

організовані соціокультурні проекти, які мають сприяти розповсюдженню, збереженню і суспільному використанню всіх видів культурних цінностей [18].

Питанням визначення поняття «соціокультурна діяльність» в своїх працях приділяє науковиця Оксана Матвійчук, яка дає розгорнуте визначення соціокультурної діяльності бібліотек і зазначає, що «це цілеспрямована і спеціально організована книгозбірнею, як соціальним інститутом, система дій і заходів, метою яких є сприяння вдосконаленню інтелектуального, матеріального та естетично-духовного стану суспільства, шляхом доведення до свідомості різних соціальних груп громадян, конкретних користувачів наукових знань, емпіричних фактів, естетичних і морально-етичних цінностей, акумульованих у бібліотечних документних зібраннях на різних носіях, організації різних виставок, творчих зустрічей із письменниками, митцями, політиками та ін.» .

Дослідник вказує, що соціокультурну діяльність бібліотек можна розглядати як цілеспрямований процес включення людини в різноманітні культурні цінності людства, що є складником соціокультурної системи українського суспільства та важливим елементом впровадження державної культурної політики [35].

Людмила Віжічаніна представляє сучасну соціокультурну діяльність у формулі: «культурна діяльність = творча діяльність + комунікаційна діяльність». Мета соціокультурної діяльності бібліотек полягає в організації розумного та насиченого дозвілля читачів (користувачів), задоволенні та розвитку їхніх культурних потреб, створенні умов для самореалізації та самоосвіти кожної особи, розкритті її здібностей, самовдосконалення та аматорської творчості у вільний час [11].

Соціокультурна діяльність сучасної бібліотеки визначає її інноваційний розвиток та сприяє формуванню позитивного іміджу бібліотеки. При цьому бібліотеки все більше виходять за межі традиційної книжкової діяльності, встановлюючи глибокі культурні зв'язки з іншими галузями

(мультикультурність). Характерним рисою розвитку бібліотеки як соціокультурного центру є орієнтація та інтеграція форм роботи, використання різних моделей бібліотечного обслуговування для задоволення потреб у дозвіллі користувачів [11].

Я. Ніколаєнко у своєму дослідженні розглядає концепцію соціокультурної діяльності бібліотек освітянських закладів; вона визначає актуальні напрями соціокультурної діяльності, такі як: національно-патріотичне виховання учнів та студентів; громадянсько-правове виховання та правове інформування; формування екологічної культури та екологічне інформування; формування здорового способу життя; формування естетичних поглядів молоді через літературу і мистецтво; формування навичок технологічної, когнітивної та соціальної компетентності (так звана «цифрова компетентність»). Вона наголошує на важливому напрямі соціокультурної діяльності бібліотек освітянських закладів, такому як національно-патріотичне та громадянське виховання, що передбачає реалізацію комплексу заходів: організацію та проведення освітньо-виховних, інформаційно-просвітницьких, культурологічних, міжнародних, науково-методичних заходів для національно-патріотичного виховання, підвищення рівня професійної компетентності у сфері виховання дітей та молоді; залучення до процесів національно-патріотичного виховання діячів сучасної культури, мистецтва, науки, спорту, волонтерів тощо. Ніколаєнко вказує, що культурно-просвітницька діяльність бібліотек відчуває вплив інформаційних технологій, а також зазначає, що особливо актуальним напрямком соціокультурної діяльності бібліотек освітянських закладів є формування у молодого покоління навичок цифрової грамотності [37].

Фахівці у своїх наукових публікаціях відзначають значущість функціонування бібліотеки як соціокультурного центру. У збірнику "Соціокультурна діяльність: Публічні бібліотеки" розглядається історичний аналіз розвитку бібліотек як соціокультурних центрів, а також висвітлюються

технології проведення масової роботи у бібліотеках та даються практичні поради з організації масових заходів та інших аспектів [63].

Останні роки в бібліотечно-інформаційних виданнях активно обговорюються питання трансформації бібліотек у соціокультурні та дозвіллі центри. Це відображено у матеріалах фахових видань, які підкреслюють роль бібліотек у наданні неформальних можливостей для спілкування читачів, організації зустрічей та інформування про нові проєкти [63].

Людмила Лупіка в своїх публікаціях звертає увагу на проблеми переосмислення місця та ролі бібліотек, реформи їхніх функцій, зазначаючи, що з'явилися нові соціальні та інформаційні утворення, конкуруючи з бібліотеками, такі як віртуальні бібліотеки, інтернет-кафе, інформаційні центри та інші [33].

Бібліотеки, як соціокультурні центри, тепер мають не тільки функції збереження та накопичення інформації, але й виконують широкий спектр заходів, спрямованих на соціалізацію читачів. Сучасна бібліотека повинна переосмислити свій простір, створити комфортні умови для читачів, сприяти неформальному спілкуванню та збільшенню довіри під час комунікації [33].

Практичний посібник «Бібліотеки — Хаби цифрової освіти», розроблений у співпраці Української бібліотечної асоціації та Програми розвитку ООН в Україні, є важливим ресурсом для тих, хто прагне створити або оптимізувати Хаб цифрової освіти у своїй бібліотеці [4].

Реформа бібліотек ОТГ в Україні, пов'язана з децентралізацією, викликала необхідність пошуку нових моделей задоволення потреб своїх громадян у сфері освіти, комунікації та культурно-дозвілля. Вивчення досвіду трансформації бібліотек та реалізації проєктів, таких як чотирьохпросторова модель, виявляється активною та плідною діяльністю [70].

Наукова стаття Н. Федорченко розглядає використання соціокультурних практик в бібліотеках, висвітлюючи увагу, яку приділяють бібліотекарі організації дозвілля та інтелектуального спілкування читачів [68].

С. Барабаш активно просуває досвід застосування соціокультурних практик в діяльності Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національний технічний університет України "КПІ імені Ігоря Сікорського", зокрема, в умовах російської агресії в Україні [2].

Отже, узагальнення широкого кола публікацій та інтернет-ресурсів (сайтів, сторінок бібліотек у соціальних мережах) дало змогу відтворити цілісну картину розвитку сучасних соціокультурних практик в бібліотеках. Аналізований комплекс наукових джерел обґрунтовує соціокультурний підхід в діяльності сучасної бібліотеки як комплексне явище.

Розглянуті наукові джерела і представлені у них підходи до висвітлення проблем соціокультурних практик в бібліотеках України дали можливість виявити наскрізну функцію соціокультурних процесів в діяльності як національних так і публічних бібліотек. Аналіз наукових публікацій показав, що соціокультурна функція притаманна усім типам і видам бібліотек впродовж їхнього історичного розвитку.

Висновки до розділу I

Теоретико-методологічну базу дослідження склали ґрунтовні праці вчених, які присвячені соціокультурним практикам та вивченню нових ролей бібліотек як соціокомунікаційних та соціокультурних установ у цифровому просторі: О. Воскобойнікової-Гузевої, І. Давидової, В. Добровольської, В. Загуменної, Н. Захарової, О. Копієвської, О. Мар'їної, О. Матвійчук, О. Онищенко, І. Петрової, В. Судакової, Ю. Половинчак, Н. Солонської, А. Соляник та ін. Вивчення фундаментальних праць з соціокультурної діяльності, інформаційної та бібліотечної справи дало змогу комплексно дослідити сучасні умови розвитку інформаційного суспільства; адаптацію бібліотечних установ до існування в цифровому просторі згідно з вимогами інформаційного суспільства; напрями модернізації та трансформації їхньої діяльності. На основі виявлених тенденцій сучасного розвитку бібліотек було визначено ключові напрями діяльності щодо вдосконалення застосування соціокультурної діяльності бібліотек України.

В дослідженні окреслено зміст поняття «соціокультурні практики» і визначено його як свого роду адаптивний механізм - ресурс, що дозволяє гармонійно вбудуватися в контекст культурних і соціальних процесів. Воно відображає інтегральну систему взаємодій і комунікацій між індивідами, групами, інститутами та транснаціональними суб'єктами суспільного життя.

Також нами уточнено визначення поняття «соціокультурні практики бібліотеки», сутність якого в сучасних умовах переважно орієнтоване на практичний результат, зокрема, на задоволення інформаційних, освітніх, соціально-комунікативних та культурних потреб громадян, зумовлених їх професійною, громадською діяльністю, навчанням, дозвіллям, побутом, завданнями особистісного зростання та спілкування, а саме, на практичну реалізацію споживчих інтересів, адаптованих до сучасних умов цифрового суспільства.

РОЗДІЛ 2. СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН ТА ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

2.1 Трансформаційні процеси у поліфункціональності бібліотек

В сучасних умовах економічної, соціальної, організаційної та психологічної кризи в Україні та зважаючи на політичну міжнародну кризу, зумовленою порушенням міжнародної безпеки, зокрема, повномасштабним вторгненням Росії в Україну, демократичні країни стикаються з латентними формами загроз, для яких вживають термін «гібридні загрози», «що детерміновано варіативністю розуміння та інтерпретації цього терміну в різних науках та галузях» [56].

Одночасно в умовах суспільних трансформацій слід зазначити, що серед зазначеної проблеми та соціально-економічних, геополітичних, екологічних та інших проблем сучасного суспільства особливе місце посідають процеси трансформації загальнолюдських цінностей і ціннісних орієнтацій, у яких важливу роль відіграє бібліотека.

Бібліотека сьогодні розглядається як соціально-культурний інститут, головна мета якого полягає у створенні, розвитку, зміцненні культури для соціалізації молоді та передачі їй накопичених культурних цінностей суспільства загалом.

Вагомі зрушення в діяльності бібліотечно-інформаційних установ зумовили соціально-економічні та демократичні зміни, що відбулися в Україні за роки незалежності. Трансформації, які відбуваються в суспільстві, впливають на бібліотеки настільки потужно, що змінюють не тільки всю систему бібліотечної діяльності та бібліотечно-інформаційних ресурсів, але й кидають виклик самим основам існування традиційних бібліотек та їх функцій.

У сучасних умовах бібліотеки виконують загальну соціально-культурну функцію у суспільстві, що спонукає їх переглянути стереотипи і по-новому будувати соціокультурну діяльність.

Публічні бібліотеки відіграють важливу роль у забезпеченні громадян вільним доступом до інформації. Це пояснюється унікальним поєднанням ресурсів, послуг та індивідуальної підтримки, яке надається користувачам. Публічні бібліотеки забезпечують прямий і постійний доступ до інформаційних ресурсів для різних категорій користувачів, особливо для тих, хто має обмежені можливості для придбання книг та інших носіїв інформації. Вони виступають єдиним джерелом доступу до такої інформації для малозабезпечених громадян, відкриваючи можливості для задоволення наукових, освітніх та професійних потреб.

Сучасні бібліотеки активно трансформуються та розвиваються разом із суспільством, виконуючи функції громадських центрів - інформаційних, культурних, просвітницьких та соціальних. У змінених соціально-економічних умовах бібліотечна діяльність стає дедалі більш соціально значущою, вона консолідує громадськість для розв'язання соціально важливих проблем і сприяє становленню громадянського суспільства в країні.

Загальна цифровізація суспільства та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій роблять бібліотечну діяльність більш динамічною і доступною для різних користувачів. Це відкриває нові можливості для розвитку бібліотек, включаючи появу нових функцій та трансформацію традиційних. [31].

В сучасних умовах інформатизації та цифровізації суспільства роль публічних бібліотек принципово змінюється. Саме публічні бібліотеки серед перших включилися в трансформацію інформаційного середовища країни. Вони одні з перших почали розробляти нові технології бібліотечно-інформаційного обслуговування. За книгозбірнями залишається традиційне призначення – акумулювання інформації, та водночас, із розвитком інформаційних технологій,

вони кардинально переорієнтовуються, виконують значно більше функцій, ніж раніше [28].

Цифрові технології дали значний поштовх усім напрямам бібліотечної діяльності. Концептуально нове інформаційне середовище вимагає від сучасної бібліотеки адекватної відповіді на виклики сучасного суспільства. Відбувається трансформація бібліотеки і як соціальної інституції.

Бібліотека, як соціальна інституція, проходить трансформацію відповідно до змін в історичному контексті та соціокультурному середовищі. Функції бібліотеки змінюються відповідно до етапів розвитку, від просвітницької та ідеологічної ролі до сучасних інформаційних, комунікаційних, культурних та освітніх функцій.

Сучасна діяльність бібліотеки включає традиційні функції, такі як формування та зберігання документів, обслуговування користувачів, культурно-освітня діяльність, а також нові інноваційні аспекти. Важливо враховувати трансформацію функцій у контексті цифровізації та забезпечити високу ефективність у цифровому середовищі.

Трансформація функцій бібліотек визначається їхнім типом, але аналіз показує, що є загальновідомі базові функції, які не залежать від типології. Однією з цих сутнісних функцій є інформаційна, яка об'єднує різні аспекти інформаційного забезпечення матеріального та духовного виробництва.

Технологічний прогрес та цифрова модернізація сприяли посиленню та трансформації інформаційної функції бібліотеки. В цифровому середовищі бібліотека стає ключовим суб'єктом інформаційного простору, зберігаючи та забезпечуючи доступ до електронних ресурсів, оцифровуючи колекції та співпрацюючи з іншими установами.

Таким чином, бібліотека на сучасному етапі виконує не лише традиційні функції, але і важливі завдання в галузі інформаційного простору, інновацій та цифрової трансформації. [31].

Інформаційна функція сучасної бібліотеки виявляється в її спроможності тісно взаємодіяти з іншими суб'єктами інформаційного процесу та використовувати різні канали поширення інформації. Бібліотека активно бере участь в оцінці, інтерпретації та фільтрації інформації, встановлюючи зв'язки між різними інформаційними масивами, щоб забезпечити доступ користувачам до різноманітних джерел знань і соціально значущої інформації.

Глобалізаційні процеси та цифрова трансформація суспільства розширюють можливості доступу до вітчизняних та зарубіжних інформаційно-інтелектуальних ресурсів. Бібліотека стає ключовим гравцем в інформаційному просторі, надаючи інтерпретацію і фільтрацію великих обсягів нової інформації, що виникає в умовах глобалізації.

Інформаційне забезпечення діяльності управлінських структур в Україні стає особливо важливим у контексті глобальних та внутрішніх викликів. Бібліотека визначає свої функції відповідно до інформаційних потреб як окремих користувачів, так і суспільства в цілому. Це призводить до розвитку інформаційно-аналітичних аспектів бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Така тенденція визначає розвиток інформаційної функції, що тепер включає аналітичні компоненти. Уміння бібліотеки аналізувати, інтерпретувати та надавати обґрунтовані висновки з інформаційних масивів стає важливою частиною її ролі в сучасному інформаційному суспільстві.

Отже, як зазначає В. Пальчук, активізація процесу посилення аналітичної складової в умовах вдосконалення технології аналітико-синтетичної обробки великих масивів інформації в наукових бібліотеках створило умови для трансформації традиційної інформаційної функції в інформаційно-аналітичну [40].

Сучасні бібліотеки виконують ключову роль у забезпеченні громадянських прав на вільний доступ до інформації. Їх значення обумовлене унікальним поєднанням ресурсів, послуг і індивідуальної підтримки для користувачів. Зокрема, публічні бібліотеки надають прямий і постійний доступ до інформаційних ресурсів

для різних груп користувачів, особливо для тих, кому складно придбати книги чи інші носії інформації. Вони є важливим джерелом для малозабезпечених громадян, відкриваючи можливості для задоволення наукових та освітніх інтересів, професійного розвитку і цивілізованого дозвілля.

Модерні бібліотеки активно трансформуються і розвиваються, стаючи громадськими центрами, які виконують різноманітні ролі – інформаційні, культурні, просвітницькі, соціальні та інші. У нових соціально-економічних умовах бібліотеки набувають соціальної важливості, консолідуючи громаду для вирішення соціальних проблем і сприяючи формуванню громадянського суспільства.

Загальна цифровізація суспільства та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій роблять діяльність бібліотек більш динамічною та доступною для широкого кола користувачів. Це призводить до появи нових функцій та трансформації традиційних у бібліотечній сфері. [7, с. 76]. Зокрема, з'являються словосполучення «інформаційно-комунікаційна діяльність», «інформаційно-комунікаційний простір» та ін., які в подальшому набувають важливого значення.

Через комунікаційну функцію бібліотека організовує взаємодію читачів із соціальною пам'яттю всього людства, передаючи їй у користування всі накопичені цивілізацією культурні надбання. Під впливом соціально-економічних трансформацій та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в бібліотеках відбувається переосмислення та трансформація культурної функції. Її сутність полягає в ряді дій, спрямованих на духовний розвиток громадян, залучення їх до цінностей вітчизняної та світової культури, а також створення умов для культурного дозвілля. Бібліотека завжди виступала як ретранслятор культури суспільства. Наприклад, проєкт електронної бібліотеки «Культура України» Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого є відмінним прикладом реалізації цієї функції. Проєкт оцифровує власні паперові фонди та сприяє поширенню знань про українську культуру, задовольняючи потреби в інформації з питань культури. (<https://elib.nlu.org.ua>).

Проект «Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини» Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського надає своїм користувачам можливість отримати доступ до книжкових раритетів, які є національним надбанням України. У рамках цього проекту Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського формує фундаментальну цифрову колекцію «Україніка». З метою поліпшення доступу до оцифрованих матеріалів з її фондів було здійснено ряд відповідних налаштувань на веб-сайті бібліотеки, включаючи налаштування навігаційної панелі для пошуку матеріалів за типом ресурсів та організацію доступу до цифрової інформації за предметними рубриками та відповідним колекційним принципом. (<http://nbuv.gov.ua/node/3506>).

Підкреслює культурну функцію бібліотеки в сучасних умовах міжнародний проект «Твори культуру: бібліотечні інноваційні послуги». Цей проект, який реалізується Українською бібліотечною асоціацією та отримує підтримку Європейського Союзу за програмою «Дім Європи», ставить своєю головною метою навчити бібліотекарів з України та Білорусі створювати інноваційні бібліотечні послуги. Ці послуги спрямовані на розвиток культурних та творчих індустрій цих країн, використовуючи спеціальну методологію «Дизайн-мислення для бібліотек», розроблену у співпраці Публічної бібліотеки м. Чикаго (США) та Публічних бібліотек м. Орхуса (Данія) за підтримки Фонду Білла та Мелінди Гейтс. (<https://ula.org.ua/255-programi-proekti/4546-tvory-kulturu-bibliotechni-innovatsiini-posluhy>).

Сучасна концепція бібліотечного обслуговування базується не лише на використанні фонду документів конкретної бібліотеки, але й передбачає використання новаторських можливостей доступу до інформації незалежно від часу і місцезнаходження як самого документа, так і користувача. Задовольняючи інформаційні, освітні та культурні потреби своїх користувачів, сучасна бібліотека робить доступними не лише документовані знання та інформацію, що зберігаються

в її фондах, але й виходить за фізичні кордони, переходячи з реального простору у віртуальний.

Таким чином, основні (сутнісні) функції сучасної бібліотеки визначаються переважно як інформаційна, комунікаційна та культурна.

Сутнісні функції є характерними для бібліотек різних типів і форм, але їх реалізація може відрізнятися. Наприклад, національні бібліотеки активно працюють над формуванням фонду національних документів та забезпеченням тривалого зберігання цих матеріалів. Одночасно обслуговування користувачів у режимі видачі документів на тимчасове користування отримує менше уваги, порівняно з роботою над національною бібліографією, базами даних та віддаленим обслуговуванням. З іншого боку, невеликі публічні бібліотеки акцентують увагу на безпосередньому обслуговуванні користувачів. Бібліотеки навчальних закладів, зазвичай, зосереджуються на обмеженні асортименту документів, фокусуючись на навчальних та методичних матеріалах, але забезпечуючи їх широким комплектуванням [31].

Сутнісні функції бібліотек конкретизуються великою кількістю похідних, що обумовлені конкретними соціально-політичними та економічними умовами, які суспільство ставить перед ними. Серед таких похідних функцій фахівці виділяють кумулятивну, освітню, педагогічну, рекреаційну, навчальну, трансляційну, когнітивну, дозвілля та інші. Особливий акцент сьогодні робиться на освітній функції, яка посилюється завдяки широкому впровадженню цифрових технологій у всі аспекти суспільного життя.

В рамках комунікаційної функції бібліотека організовує взаємодію людини з соціальною пам'яттю усього людства, передаючи їй у користування всі культурні надбання, які були накопичені цивілізацією. Бібліотека вписується в складну систему соціальної комунікації,

забезпечуючи створення, обробку, зберігання і розповсюдження документованих текстів для громадського користування [14, с. 18].

Сучасна бібліотека створює можливості для членів суспільства задовольняти свої інформаційні потреби в знаннях, використовуючи сукупність документів, накопичених у її фондах, а також інформаційні ресурси інших бібліотек та установ. Завдяки інтенсивному міжбібліотечному обміну оцифрованими зібраннями та значній кількості передплачених ресурсів, окрема бібліотека на сучасному етапі функціонування може об'єднати під одним дахом більшість книгозбірень, фондів, архівів та сховищ світу [23, с. 18].

До нещодавнього часу бібліотека визначалася фізичним простором, який вона займає, документними фондами, якими вона володіє, і колом осіб, до неї причетних. Документні фонди організовувалися у просторі бібліотеки так, щоб користувач легко міг встановити місце розташування тієї чи іншої одиниці зберігання, хоча це породжувало певні незручності, пов'язані з тематичними чи іншими принципами організації сховищ. Дослідник повинен був добре знати бібліотеку, «звикнути до неї», щоб повною мірою скористатися перевагами, закладеними в її складній ієрархічній структурі.

Сучасна парадигма бібліотечного обслуговування базується не лише на використанні фонду документів конкретної бібліотеки. Вона також передбачає використання зовсім нових можливостей доступу до інформації незалежно від часу і місцезнаходження як самого документа, так і користувача. З метою задоволення інформаційних, освітніх та культурних потреб своїх користувачів, сучасна бібліотека забезпечує доступність не лише документованих знань та інформації, що зберігаються в її фондах або на жорстких дисках серверів, а й виходить за межі своїх фізичних обмежень, переходячи з реального простору у віртуальний.

З одного боку, бібліотека пропонує доступ до інформаційних ресурсів, що належать іншим суб'єктам інформаційного простору, включаючи ті, що представлені у мережі Інтернет. З іншого боку, вона створює електронні інформаційні ресурси, такі як бази даних, колекції оцифрованих документів, веб-сайти та портали, які знаходяться поза її фізичними стінами. Зрештою, бібліотека надає віртуальні послуги з пошуку інформації та необхідних знань. У відсотках висвітлено, що сучасна бібліотека виступає як центр, що концентрує та розподіляє інформаційні потоки.

Завдяки стрімкому розвитку інформаційно-комунікативних технологій у всіх сферах нашого життя виникла значна збагаченість меморіальної функції, яка пов'язана зі збиранням та збереженням інформації на різноманітних носіях. Кожна бібліотека, незалежно від її розміру, від сільської до національної, виконує роль локального зберігача пам'яті людства, відіграючи ключову роль у загальнокультурному розвитку.

Проект «Голоси живої історії» ставить перед собою завдання зібрати наративи та інтерв'ю учасників та свідків подій, таких як Революція Гідності, події в зоні ООС (АТО), життєві історії внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що проживають у даній території. Бібліотеки відіграють активну роль у процесах ретрансляції культури, передаючи колективну пам'ять від особи до особи та від покоління до покоління. Це надає їм схожість із сферою освіти.

У інформаційному суспільстві освіта стає постійним процесом, а можливість отримання нових знань стає доступною завдяки інформаційним ресурсам бібліотек. Таким чином, ретранслююча (освітня) функція бібліотек набуває значущості, зміцнюючи свою роль у системі безперервної освіти.

Меморіальна і ретранслююча функції бібліотек найбільш повно реалізуються у краєзнавчій роботі, яка востаннє отримала новий імпульс розвитку через історико-дослідницьке спрямування бібліотечного краєзнавства. Бібліотеки також поступово стають неот'ємною частиною соціокультурної

інфраструктури регіонів, формуючи навколо себе унікальне культурне та інформаційно-комунікативне середовище. При цьому особлива увага приділяється як національній культурі, так і формуванню культури міжнаціональних відносин [11].

Особливого значення в діяльності бібліотек в умовах воєнного стану та гібридних загроз набувають соціальні аспекти. У цей період важливим напрямком діяльності бібліотек є утвердження їх як головних інформаційних центрів громади. Соціальним впливом бібліотек згідно зі стандартом ДСТУ ISO 16439:2016, є вплив діяльності бібліотеки на населення навколишньої спільноти або суспільства в цілому. Бібліотеки допомагають соціальній інтеграції та соціальній згуртованості, а саме: сприяють адаптації маргінальних груп та особам з особливими потребами; зміцнюють зв'язки між людьми і групами та підтримують міжкультурну комунікацію і розуміння між генераціями. Надаючи доступ до політичної, соціальної, наукової, економічної, культурної та правової інформації, бібліотеки допомагають людині здійснювати усвідомлений вибір у політичному і громадському житті. Бібліотеки відіграють ключову роль щодо надання кожному можливості підвищувати свій освітній рівень та навчатися упродовж усього життя, а також сприяють розвитку місцевої культури та популяризації історії за допомогою виставок та інших соціокультурних заходів, надають інформацію про місцеві спільноти. Особливої значущості набуває соціальний вплив, який здійснюють бібліотеки щодо майбутніх поколінь, зберігаючи документальну та культурну спадщину [69].

Бібліотеки в умовах гібридних війн та гібридних загроз активно функціонують у кіберпросторі, де вони виступають проти дезінформації. Окрім цього, вони вживають заходів щодо навчання невідкладної медичної допомоги, приймають та допомагають переселенцям, а також надають безкоштовні різноманітні послуги умовам воєнного стану.

У сучасних умовах бібліотеки грають важливу роль у формуванні громадянського суспільства. Залучаючи людей до різноманітних заходів та акцій, вони сприяють підвищенню соціальної активності громадян, сприяють формуванню громадянської свідомості і допомагають створювати специфічний соціальний мікроклімат у своєму регіоні впливу. Особливу роль вони відіграють у невеликих містах та селах, де вони є єдиною культурною установою і стають центрами суспільного і культурного життя. Тут мешканці не лише отримують інформацію та проводять свій дозвілля, але й обговорюють нагальні проблеми [11, с. 68].

Аналіз загальноосвітніх тенденцій трансформації функцій бібліотек показав, що трансформація бібліотек відбувається в умовах інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що сприяє впровадженню в інформаційно-бібліотечну та соціокультурну діяльність різноманітних онлайн сервісів.

Діяльність бібліотек збагачується контентом інформаційної, освітньої, соціокультурної, дозвіллевої та інших функцій, що сприяє взаємодії із зовнішнім середовищем, утвердженні демократичних і гуманістичних цінностей, забезпеченні вільного доступу до інформації та знань.

2.2. Соціокультурні та інформаційно-комунікаційні сервіси бібліотек в інноваційному медіапросторі

Соціокультурна діяльність бібліотеки увібрала в себе багаторічні духовні бібліотечні традиції. Вимоги сучасного інформаційного простору вимагають від неї забезпечення обміну знаннями, виконання функцій центру соціокультурних комунікацій, а також оперативного реагування на виклики, що виникають на сучасному етапі в умовах гібридних загроз.

Інноваційний медіапростір сучасної бібліотеки тепер розглядається як сукупність технічних, технологічних та програмних засобів, що виникають внаслідок цифрових трансформацій у бібліотеці. Ці засоби спрямовані на задоволення різних потреб громадян, таких як інформаційні, соціально-комунікативні та інші, які виникають у зв'язку з їх професійною, громадською, освітньою, розважальною та особистісною діяльністю. Ці інновації враховують потреби в навчанні, відпочинку, щоденному житті та особистісному розвитку, а також сприяють взаємодії та спілкуванню користувачів[69].

Організаційні трансформації в бібліотеках різних типів і видів набувають важливого значення у зв'язку із активним запровадженням соціокультурних практик, трансформацією фундаментальних соціально-культурних процесів та реінжинірингом соціальних інститутів, що регулюють його. Це також спонукає до опанування ринку нових інформаційних продуктів і послуг та застосування нових інформаційно-комунікативних технологій.

Так, переважна більшість національних бібліотек України наприкінці 90-х-початку 2000-х рр. створили у своїй структурі відділи (центри) соціокультурної діяльності.

Зокрема, у 2009 році в Національній бібліотеці України ім. Ярослава Мудрого (НБУ ім. Ярослава Мудрого) був створений самостійний відділ соціокультурної діяльності. Основні напрямки роботи цього відділу включають інформаційно-розвиваючий, культурно-просвітницький, релаксаційний та творчий напрями, використовуючи як традиційні, так і інноваційні форми діяльності. Потреба у розширенні соціокультурної діяльності була обумовлена тенденцією розвитку сучасних бібліотек як культурних центрів, спрямованих на індивідуальне обслуговування користувачів, а також необхідністю акцентування уваги на задоволенні їхніх інформаційних, культурних, соціальних та дозвіллевих потреб.

Соціокультурний відділ організовує та проводить наступні заходи:

- традиційні і віртуальні книжкові виставки;
- зустрічі із письменниками, діячами культури і мистецтва, представниками наукових та культурно-просвітницьких закладів і установ;
- засідання Шевченкознавчих студій;
- кіномистецькі та літературно-музичні вітальні «Гармонія Всесвіту»;
- клуби «Бібліотека і Місто», «Субота у Бегемота», ветеранів туризму та бардівської пісні та ін..

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого активно здійснює оцифрування своїх паперових фондів та надає користувачам доступ до них через власний вебсайт та повноцінну цифрову бібліотеку, зокрема, через ресурс "Культура України" (<https://elib.nlu.org.ua>) та інші. У вересні 2009 року Національна історична бібліотека також створила Відділ соціокультурної діяльності, що спрямований на розширення обслуговування користувачів.

В 1998 році Одеська національна наукова бібліотека заснувала відділ соціокультурної діяльності з метою розширення взаємодії з громадськістю різних регіонів та представниками науки і культури. Основні завдання цього відділу включають розкриття та популяризацію фондів бібліотеки через організацію виставок та соціокультурних заходів, а також науково-дослідну та методичну роботу. Відділ надає різноманітні послуги, такі як презентації, тематичні заходи, тематичні виставки на замовлення та огляди-лекції з питань виставок. (http://odnb.odessa.ua/view_post.php?id=122#).

оціокультурні сервіси, які надає відділ соціокультурної діяльності, відіграють значущу роль в роботі Національної бібліотеки України для дітей. Цей відділ забезпечує організацію заходів, спрямованих на цікаве та змістовне дозвілля дітей, підлітків і їхніх батьків. В рамках цих ініціатив створюються творчі читацькі об'єднання, реалізуються дозвілєві програми та проекти.

Відділ організовує різноманітні події, такі як святкові заходи, конкурси, концерти, загальнобібліотечні свята, а також вистави у різних жанрах – драматичні, музичні та лялькові. Зокрема, великою популярністю серед читачів користуються дозвіллеві проекти, такі як "Морозні книжкові ігри" на зимових канікулах, весняні читацькі програми з нагоди Всеукраїнського тижня дитячого читання, "Літні читання BEZ меж" під час літніх канікул і "Осінні книжкові пригоди". Кожного року пропонуються нові теми та формати читацьких змагань, розширюючи географію учасників через використання мереж Facebook та Instagram. У відділі також діють творчі читацькі об'єднання та проекти, що сприяють інтелектуальному та творчому розвитку молоді.

Ляльковий простір «Бібабо» для дітей від 7 років створює ляльковий простір, де юні учасники освоюють основи акторської майстерності, ознайомлюються з театральною лялькою та навчаються роботі на сценічному майданчику. Курс також включає в себе роботу з текстом. Двічі на рік студія представляє прем'єру своєї вистави, яку демонструє на сцені бібліотеки.

Читацьке об'єднання «Мрія» – це народний аматорський театральний колектив, заснований у грудні 2004 року. Групи акторів поділяються за віковими категоріями: від 8 до 14 років та від 15 років і дорослі. Доросла група, або студійці, є учасниками, які закінчили школу, але продовжують творчу співпрацю з колективом.

Дитяче музично-драматичне читацьке об'єднання «Вподобайка» призначено для дітей від 8 до 11 років. У виставах цієї студії діти разом із керівником виконують пісні наживо. Щорічно студія готує прем'єру вистави, яку представляє на сцені бібліотеки.

«Biblio-ART майстерня»: майстер-класи проводяться для організованих груп за попереднім замовленням для дітей від 8 років, а також для усіх бажаючих

за записом у визначений день і час. Можлива участь гуртківців у майстер-класах на виїзних виставках-ярмарках із рукоділля, у музеях. Гуртківці долучаються до практичних занять з оформлення декорацій для вистав на бібліотечній сцені.

Популярна акція «Бібліотечних сутінок» – це закрита тематична вечірка, спрямована на найактивніших учасників програми зимових читань. Кожен рік вечірка отримує різні формати, і в 2021 році за темою мультфільму «Крижане серце» вперше відбудеться онлайн на платформі Zoom, залучаючи читачів з усієї України.

Майстерня лялькаря – це особливий простір, де «живуть» різні види ляльок, таких як ляльки-рукавички, ляльки на тростині та ляльки-маріонетки. Це місце, де бібліотека зберігає колекцію театральних ляльок, більшість з яких використовуються у виставах лялькової студії та інших подіях.

В ОУНБ імені Валентина Отамановського у Вінниці існують розділи, зокрема відділ маркетингу, реклами та соціокультурної діяльності, які зосереджуються на важливих аспектах соціокультурних ініціатив. Співробітники цього відділу активно проводять різноманітні заходи, такі як презентації, зустрічі, творчі вечори, конференції та форуми. Вони також активно взаємодіють із користувачами, зокрема з людьми похилого віку, вивчаючи їхні потреби та інтереси.

Спеціально для користувачів похилого віку створені тематичні полиці, такі як «Книжкова полиця наших прабабусь», «Перечитайте цю книгу» і «А ви читачі?». З урахуванням того, що ця категорія користувачів має вільний час, в бібліотеці проводяться інформаційні години на різні теми, такі як «Я і мої рятівні сотки», «Фітотерапія і наше здоров'я», «Як правильно збирати лікарські трави», «Вітаміни весь рік» та інші. Крім того, організуються презентації виробів декоративно-прикладного мистецтва, створених саме цією категорією читачів та багато інших заходів (<https://library.vn.ua/pro-biblioteku>).

Дніпропетровська ОУНБ має у своїй структурі має відділ (сектор) соціокультурних проектів та зовнішніх зв'язків. Основними напрямками діяльності цього відділу є: створення соціокультурних проектів; проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, соціальних та культурних заходів, взаємодія з зовнішніми партнерами в області, в Україні та за кордоном та ін.

Сучасні реалії вкотре доводять, що бібліотечно-інформаційні установи поступово перетворились на соціокомунікаційні та соціокультурні центри для значного кола громадян.

У діяльності публічних бібліотек сьогодні знайшли відображення практично всі сторони життя суспільства: економіка, політика, наука, освіта, культура, мистецтво, духовність тощо. Бібліотека сьогодні є соціокомунікаційним центром формування здорового способу життя [63, с. 19]; завдяки розповсюдженню важливої інформації сприяє запобіганню антисоціальних проявів у суспільстві [15, с. 39]. Відповідних змін зазнає й соціокультурна діяльність, зміст якої сьогодні полягає в забезпеченні масового та групового обслуговування користувачів бібліотеки і населення, спрямованого на задоволення, формування та розвиток їхніх культурно-інформаційних потреб. Серед важливих факторів, які сприяли трансформації цього виду її діяльності в системі масових комунікацій бібліотекознавці виділяють такі:

- нове сприйняття ролі та розуміння місії бібліотеки в суспільстві;
- глобалізація культурних, економічних і політичних процесів;
- трансформація системи ціннісних орієнтирів і потреб соціуму;
- можливість використання комп'ютерних технологій та новітніх засобів комунікації тощо [64, с. 3].

Бібліотечні інформаційно-комп'ютерні технології в поєднанні з можливостями Інтернету на сьогодні також є дієвим інструментом для створення віртуальної інформації, яка все частіше використовується у процесі масового обслуговування користувачів.

Цифровий комунікаційний простір для багатьох бібліотек є засобом реклами закладу і його послуг, а також особливою платформою для проведення заходів інтелектуального та інформаційно-пізнавального характеру – віртуальних екскурсій і подорожей країнами світу, тематичних вікторин, які можуть відбуватись як у стінах бібліотеки, так і за її межами в режимі on-line. Сучасні бібліотеки віртуалізують також проведення літературних диспутів, читачьких конференцій, обговорень книг, використовуючи традиційну методіку організації масових заходів у бібліотечних блогах, форумах, на веб-сайтах.

Віртуальні виставки є однією з найпоширеніших традиційних форм соціокультурної діяльності, що проходять період модернізації. Вони представлені на сайтах усіх ОУНБ України; зокрема, це презентації в електронному форматі PowerPoint, тематичні комплекси електронних оцифрованих текстів, у тому числі авторські колекції творів та ін. Найбільше розповсюдження термін «віртуальна виставка» набув у значенні, що відображає виставку, розміщену на сайті бібліотеки. Її перевагою є необмеженість у часі та просторі, можливість розмістити текстову інформацію, графічне, аудіо- або відео зображення документів, що розкривають зміст виставки; здатність рекламувати бібліотеку, популяризувати фонди, а відвідувачам – знайомитись із представленими документами віртуально.

Практично кожна публічна бібліотека розвиває клубні форми роботи. Традиційний бібліотечний клуб за інтересами сьогодні – це один із диференційованих способів масової роботи з різними цільовими групами читачів, який набув популярності завдяки можливості його учасників скористатися активними формами спілкування: дискусіями, обговореннями, диспутами.

Набули також розповсюдження різноманітні бібліотечні акції, мета яких – залучити до бібліотеки та читання якомога більше людей: «Бібліотека виходить

у місто», «Подаруй бібліотеці книгу», «Проведи вихідний у бібліотеці», «Ніч у бібліотеці» та ін.

Все більшого розвитку в діяльності бібліотек набувають інформаційні та соціокультурні проекти, які сприяють забезпеченню масового доступу до локальних і світових інформаційних ресурсів.

У рамках даного контексту слід відзначити реалізацію проекту цифрової освіти «Публічні бібліотеки як хаби для активних громадян», який здійснюється Progress Foundation за підтримки Black Sea Trust of Regional Cooperation (Чорноморський траст регіонального співробітництва) з 21 січня 2020 року. Участь у проекті беруть шість бібліотек з України, Румунії та Республіки Молдова. У планах на 2021 рік було створення інтернет-простору, призначеного для відображення найкращих ініціатив спільної роботи бібліотек Східної Європи та Чорноморського регіону з громадськими та неурядовими організаціями для покращення своїх громад. Мета проекту полягає в підтримці публічних бібліотек та громадських організацій з метою створення публічних просторів у бібліотеках, які сприяють навчанню та практиці активного громадянства.

Одним із прикладів окремого соціокультурного проекту є мультифункціональний культурний центр «Oodi»(з фінської – «Ода»), відкритий в 2019 році в Гельсінкі. Цей центр призначений для роботи, навчання, творчості та спілкування з друзями. У ньому розміщені робочі кімнати, кімнати для зібрань, ігротеки, класи для вивчення мови для мігрантів, майстерні з 3D-принтерами тощо. Деякі бібліотеки мають спеціальні кімнати для звукозапису, де кожен бажаючий може записати відео, пісню чи підкаст за попереднім замовленням. Ці кімнати оснащені всім необхідним обладнанням. Також присутні кімнати або окремі зони для перегляду фільмів, ігрові кімнати, зони віртуальної реальності та інше. Кожна бібліотека також має спеціальні колекції аудіодисків та платівок, а також зони для прослуховування музики [30].

Сьогодні популярним в Україні і Європі є проєкт чотирьохпросторової моделі публічної бібліотеки, відповідно до якої бібліотека включає простор навчання, простор натхнення, простори зустрічей та простір подій. Даний проєкт сьогодні досить успішно реалізуються бібліотеками України [70].

Концепція «Простір навчання» охоплює актуальні колекції інформаційних ресурсів, зручне віртуальне освітнє середовище бібліотеки, спеціально обладнаний фізичний простір у приміщенні бібліотеки та послуги, такі як доступ до інформаційних ресурсів на різних носіях і до Інтернету. [11].

«Простір натхнення» відкриває перед користувачами можливості отримання нових знань та цінного досвіду через творчість і історії з літератури, кіно, музики, розваг та ігор, а також через участь у різноманітних творчих зустрічах, заходах та майстер-класах.

«Простір зустрічей» призначений для проведення вільного часу та відпочинку з друзями, а також являється місцем для пасивного проведення часу.

«Простір подій» передбачає проведення заходів, спрямованих на просування брендів, послуг і іміджу через спеціальні акції, такі як виставки робіт місцевих художників, фотовиставки, квести, конференції та інші події. Ці простори є мобільними і мультифункціональними, можуть трансформуватися від одного до іншого[30]..

Формування інноваційного медіапростору в сучасній бібліотеці прямо пов'язане з впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій і невіддільне від соціокультурної місії бібліотеки та гуманістичної ідеї її призначення [69].

Інноваційні зміни в організаційній структурі публічних бібліотек посилюють ефективність їх діяльності, уможливають виконання нових функцій; упровадження бібліотечних продуктів та послуг; поліпшення якості обслуговування користувачів електронними ресурсами бібліотеки; підтримання розвитку внутрішніх бібліотечних технологій; підвищення професійного рівня бібліотечних фахівців; зростання фінансових доходів; створення можливостей

для збору й аналізу інформації, необхідних для вивчення ефективності діяльності бібліотеки[44, с. 35].

Прикладом може бути реалізація проекту «Голоси живої історії», який реалізовується обласними науковими бібліотеками. Цей проект має за мету – активізувати роботу зі збору усних історичних досліджень, наративів, інтерв'ю учасників й очевидців Революції Гідності, подій, що відбуваються у зоні ООС (АТО), життєвих історій внутрішньо переміщених осіб (ВПО) тощо.

Відділ культурно-просвітницької роботи науково-технічної бібліотеки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (НТБ «КПІ») та відділ культурно-просвітницької роботи Науково-технічної бібліотеки Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» є самостійними структурними підрозділами, що організовують та проводять соціокультурні заходи у бібліотеці, популяризують видання та сприяють вихованню гармонійної, морально досконалої особистості, свідомої свого громадянського обов'язку, відкритої для інтелектуального, духовного і творчого розвитку.

На особливу увагу заслуговує діяльність відділу культурно-просвітницької роботи НТБ «КПІ» в умовах воєнного стану. У 2022 році, попри всі складнощі, Бібліотека створювала корисний контент для своїх користувачів: проводити освітні, науково-популярні, культурні заходи; підтримувати громадські, особливо студентські ініціативи, ініціативи окремих людей. Проведення онлайн- та офлайн-заходів в умовах війни допомогло в об'єднанні спільнот, які знаходять у Бібліотеці місце для свого розвитку, взаємної підтримки та волонтерства [2].

Під час війни Бібліотека продовжує розвивати свої освітні ініціативи: - Цикл «Історичні студії *Think about it*». Були організовані лекції: «Київ різдвяний: історія і традиції», «Польські сторінки в історії КПІ: початок (1898–1939)», «Київські політехніки у роки випробувань»;

- Цикл лекцій «Розповіді про життя старих підручників». Відбулося дві лекції: «Перші науково-технічні гуртки КПІ», «Подаровані колекції бібліотеці». Лектори — фахівці Бібліотеки;

- Цикли лекцій «Про художку» та «Фантастичний курс». Були Організовані заходи «Чарльз Дікенс», «Фантастичний курс 3.0», «Свято короля жахів», «Антиутопії», «Вампіри: популярні і не дуже», лекції про творчість окремих письменників та їхні твори.

В Бібліотеці також працює «МузКлас». Організовано цикл із дев'яти лекцій «Музика в час війни» — про музику, що була створена під час повномасштабної війни росії проти України;

Окрім лекцій, майстер-класів, переглядів фільмів, у Бібліотеці відбулося дві **фотовиставки**: «Вій, на» та «Працюємо на перемогу». Перша експозиція — це світлини українських студентів та професійних фотографів, які ілюструють зміни у нашому житті після 24 лютого 2022 року. Друга виставка, «Працюємо наперемогу», присвячена життю Бібліотеки КПІ після початку повномасштабної війни. Вона відкрилася до Всеукраїнського дня бібліотек, лейтмотивом якого для нас стало гасло «Бібліотека незламна» [2].

Надання цифрових послуг громадянам, що допомагає спростити життя людей завдяки запровадженню цифрових сервісів активно здійснюється через створення Мережі хабів цифрової освіти, використовуючи потенціал бібліотек. Бібліотекарі допомагають користувачам освоювати нові цифрові інструменти та здобувати нові знання і навички засобами інтернету, навчають користуватися державними послугами на порталі та в застосунку Дія.

Бібліохаб розглядається як сучасний багатофункціональний, вільний і доступний бібліотечний простір для спілкування, соціальних ініціатив, особистісного розвитку, навчання, творчості та активного дозвілля... Бібліохаб – це епіцентр соціокультурних подій, інформаційний центр, територія креативного

навчання, самовираження і комунікації, спілкування та дозвілля, майданчик громадянської активності членів громади» [69].

Міністерство цифрових трансформацій активно взаємодіє із бібліотечною професійною спільнотою. На конференції Української бібліотечної асоціації обговорено інноваційну модель діяльності бібліотек, застосування інформаційних технологій, взаємодію УБА і соціуму та наголошено, що «Бібліотека – партнер проекту з цифрової грамотності населення».

ВГО Українська бібліотечна асоціація з січня 2020 року є партнером проекту Міністерства цифрової трансформації України *Дія.Цифрова освіта*. Так, із 6200 Хабів цифрової освіти – місць, куди може завітати кожен громадянин, безкоштовно отримати доступ до сайту *Дія.Цифрова освіта* та пройти навчання з цифрової грамотності, більшість – бібліотеки. У межах цього проекту 5000 комп'ютерів буде передано для цифровізації сільських бібліотек по всій Україні. Мета – перетворити бібліотеки на сучасні хаби цифрової освіти та дати кожній людині можливість безкоштовно опанувати цифрові навички [4].

Особливої значущості в діяльності бібліотек в умовах воєнного стану та гібридних загроз набуває соціальний вплив, який здійснюють бібліотеки щодо майбутніх поколінь, зберігаючи документальну та культурну спадщину. Бібліотеки допомагають соціальній інтеграції та соціальній згуртованості, а саме: сприяють адаптації маргінальних груп та особам з особливими потребами; зміцнюють зв'язки між людьми і групами та підтримують міжкультурну комунікацію і розуміння між генераціями.

Саме на базі бібліотек у центральних та західних областях України відкривались перші логістичні центри для біженців та переселенців. Для цих категорій користувачів бібліотеки надають спеціальні послуги, такі як допомога у пошуку житла, роботи, копіювання документів, консультації психологів та юристів тощо. В бібліотеках також діють постійні курси з вивчення української мови та розмовні клуби.

Особливої актуальності в умовах інтенсивного розвитку інформаційних технологій, штучного інтелекту та війни набуває інформаційна, медійна та цифрова грамотність. Не вірити фейкам, не вестися на маніпуляції, вирізняти авторитетні джерела, запобігати кібершахрайству в сучасному світі важливо для кожної людини, особливо в умовах гібридної війни, яку багато років провадить росія проти України [5].

Висновки до розділу II

Отже, сьогодні діяльність бібліотек збагачується змістом інформаційної, комунікаційної, культурної, освітньої, дозвіллевої та інших функцій, що сприяє взаємодії із зовнішнім середовищем, утвердженні демократичних і гуманістичних принципів розвитку, забезпеченні вільного доступу до інформації.

Соціокультурні практики бібліотек на сучасному етапі вирізняється різноманітністю застосування методів та інструментів. На практиці це усілякі заходи, що здійснюються бібліотечно-інформаційними фахівцями відповідно до потреб користувачів: виставкові проекти, організація тематичних вечорів, зустрічі з діячами культури, в т.ч дискусії, читацькі конференції, презентації книг за участю їх авторів, виставки робіт місцевих художників, майстрів народної творчості; фотовиставки, квести, екологічні ігри, тренінги, майстер-класи, вебінари, буккросинги, флешмоби тощо.

Особливої значущості в діяльності бібліотек в умовах воєнного стану та гібридних загроз набуває соціальний вплив, який здійснюють бібліотеки щодо майбутніх поколінь, зберігаючи документальну та культурну спадщину. Бібліотеки допомагають соціальній інтеграції та соціальній згуртованості, а саме: сприяють адаптації маргінальних груп та особам з особливими потребами; зміцнюють зв'язки між людьми і групами та підтримують міжкультурну комунікацію і розуміння між генераціями.

Саме в бібліотеках кожен може отримати нові знання, уміння та навички, які допоможуть подолати життєві труднощі та розвиватися професійно і різносторонньо.

З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну бібліотеки одними з перших включились у допомогу біженцям, внутрішньо переміщеним особам, переселенцям.

Отже, попри всі складнощі воєнного стану, сьогодні українські бібліотеки здійснюють активну освітню діяльність, проводячі різноманітні заходи,

підвищують рівень інформаційної, медійної та цифрової грамотності, сприяють покращенню рівня володіння українською мовою, допомагають біженцям, внутрішньо переміщеним особам, переселенцям та іншим громадянам тощо.

РОЗДІЛ 3. СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПРАКТИКИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ІСТОРИЧНІЙ БІБЛІОТЕЦІ УКРАЇНИ

3.1 Історичні та організаційні засади діяльності

Національної історичної бібліотеки України

Національна історична бібліотека України зберігає історичні джерела та інформаційні ресурси, які є частиною загальнонаціональної культурної спадщини. НІБУ як бібліотека національного рівня, підпорядковується Міністерству культури та інформаційної політики України. Робота бібліотеки спрямована на виконання завдань згідно з Статутом. Тож, Національна історична бібліотека України є провідним науково-інформаційним закладом, призначеним для систематичного наповнення, зберігання, наукового вивчення та популяризації фондів історичної тематики. Бібліотека розпоряджається рукописними і друкованими пам'ятками культури різних епох та співпрацює у цих питаннях із різними вітчизняними і зарубіжними організаціями та установами.

Основні функції бібліотеки включають інформаційно-бібліотечне обслуговування користувачів, функції всеукраїнського депозитарію документів з історії та суміжних історичних дисциплін, а також виконання ролі науково-дослідного й організаційно-методичного бібліотечного центру в галузі історико-краєзнавчої бібліотечної діяльності та наукової бібліографії з історії України.

Бібліотека є загальносуспільним соціокультурним інформаційним центром, здатним акумулювати соціально значущу інформацію й задовольняти суспільно-інформаційні та культурні потреби громадян та суспільства, загалом[59].

Окремим стратегічним напрямом бібліотечно-інформаційної діяльності НІБУ стало оцифрування та створення загальнодоступних цифрових копій.

Основним завданням діяльності Бібліотеки є забезпечення вільного, рівноправного і безперешкодного доступу до інформації для всіх груп користувачів. Вона є єдиною в Україні спеціалізованою книгозбірнею, фонди якої цілеспрямовано комплектується документами з питань вітчизняної та зарубіжної історії, допоміжних історичних дисциплін та історичного краєзнавства.

Формування Електронного каталогу (ЕК), розширення номенклатури баз даних (БД) та власних електронних ресурсів, постійна підтримка в актуальному стані інформаційно-довідкового апарату з забезпеченням зручних способів їх використання – залишалися головними пріоритетами в діяльності Бібліотеки на сучасному етапі. ЕК і БД є основними інструментами відкритого мережевого доступу до інформаційних та онлайн ресурсів Бібліотеки; це також приваблює дійсних і потенційних користувачів мінімальними витратами часу та можливістю цілодобового безперешкодного доступу до них через сайт НІБУ [59].

Від часу створення у 1939 р. книгозбірня 70 років мала назву Державна історична бібліотека України. Враховуючи досягнення в розвитку бібліотечної справи та її суспільної важливості, відповідно до Указу Президента України № 780/2009 від 30 вересня 2009 року «Про присвоєння Державній історичній бібліотеці України статусу Національної», бібліотека змінила своє найменування. У 1939 році, на території Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника (колишнє Музейне містечко), виділили два корпуси, а новостворену бібліотеку очолив А. Решетніков. Перші працівники книгозбірні, серед яких були випускники історичного факультету Київського державного університету ім. Тараса Шевченка, такі як Г. Вигур і К. Лозовик, разом із співробітниками бібліотеки Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника - Є. Івановою, І. Тарасьєвою, Н. Нікольською (Селівачовою) та іншими, розпочали формування фонду бібліотеки та створення її довідково-бібліографічного апарату.

Новостворена бібліотека почала отримувати обов'язкові примірники друкованої продукції УРСР, такі як книги, періодичні видання, географічні карти з історичною тематикою та допоміжних дисциплін. Її фонд поповнювався виданнями з історії різних держав і народів, краєзнавства, розвитку культури і мистецтва, а також проводилися наукові дослідження в галузі бібліографії історичної літератури. Сьогодні фонд бібліотеки поповнюється обов'язковими примірниками вітчизняних документів історичної та історико-краєзнавчої тематики, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 10 травня 2002 року № 608 «Про порядок доставляння обов'язкового примірника документів». Під час Другої світової війни та тимчасової окупації Києва приміщення бібліотеки було зруйновано, а книжковий фонд розпорошено по інших бібліотеках, які стали книжковими складами, а найцінніша частина була вивезена до Німеччини. Згідно з розпорядженням Ради Міністрів УРСР № 711 від 27 липня 1946 року, Державна історична бібліотека України відновила свою діяльність. Згідно з постановою Ради Міністрів УРСР від 8 грудня 1951 року № 3631 «Про розміщення Державної історичної бібліотеки УРСР» книгозбірні було виділено приміщення у перебудованій споруді колишнього Олександрівського костелу на розі вулиць Костельна і Трьохсвятительська. Саме в цій будівлі бібліотека розпочала обслуговувати читачів, створюючи довідково-бібліографічний апарат, зокрема, генеральні абеткові і систематичні каталоги. Також триває робота зі створення наукової бібліографії. Наприклад, у 1955 році був розпочатий фундаментальний бібліографічний покажчик «Історія Києва» у 2 томах та 4 випусках (видавався впродовж 1958–1963 років).

У 1960 році розпочалося повернення Державної історичної бібліотеки України на територію музею-заповідника Києво-Печерської лаври, а від 1962 року бібліотека взяла на себе важливу роль у роботі книгозбірень України щодо створення довідково-бібліографічного апарату для підготовки фундаментального енциклопедичного видання «Історія міст і сіл Української РСР» у 26 томах.

Одночасно бібліотека координувала роботу інших бібліотек щодо створення бібліографічної бази для цієї енциклопедії під назвою «Зведена картотека матеріалів з історії міст і сіл Української РСР» та краєзнавчих бібліографічних посібників. В партнерстві з Інститутом історії Академії наук України, бібліотека розробила методичні рекомендації для обласних бібліотек з надання допомоги авторам «Історії міст і сіл Української РСР». У цей період Національна бібліотека України почала виконувати функції методичного центру історико-краєзнавчої бібліотечної роботи в Україні.

У 1992 році фонди абонементу та депозитарію було перевезено з приміщення на вулиці Костьольні і розміщено в корпусах 23 і 35 Музейного об'єднання «Києво-Печерський державний історико-культурний заповідник». Ці приміщення додатково надані бібліотеці.

Згідно з інструкцією «Про порядок відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань з бібліотечних фондів до Державного реєстру національного культурного надбання» (zareєстрована в Міністерстві юстиції України 12.12.2001 р. за № 1027/6218) та наказом Міністерства культури України від 14.06.2016 р. № 437 «Про затвердження Порядку відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань до Державного реєстру національного культурного надбання», zareєстрованим в Міністерстві юстиції України 08.07.2016 р. за № 936/29066 бібліотека розпочала й дотепер продовжує роботу з відбору документів до Державного реєстру національного культурного надбання.

Бібліотека визначає основні напрями своєї діяльності згідно з Концепцією розвитку на період до 2021 року.

Її сучасна структура включає 12 підрозділів (відділів), які забезпечують різноманітні аспекти роботи закладу. Серед цих підрозділів: комплектування та облік документно-інформаційних ресурсів, наукове опрацювання фонду та організація каталогів, організація та зберігання фонду, науково-дослідний відділ стародруків, цінних та рідкісних видань, документів іноземними мовами,

обслуговування користувачів, міжбібліотечний абонемент та електронна доставка документів, довідково-бібліографічна та науково-інформаційна робота, телекомунікаційні технології та електронні ресурси, науково-методичний, науково-бібліографічний, соціокультурні комунікації та сектор господарського забезпечення.

Оскільки багато з цих підрозділів відіграють ключову роль у реалізації соціокультурної діяльності, надамо короткий огляд їхніх функцій та завдань.

Відділ наукового опрацювання фонду і організації каталогів зосереджує свою увагу на всебічному розкритті змісту бібліотечного фонду через електронний каталог та бази даних, спрямовані на популяризацію та активне використання читачами. Науково-методична допомога надається щодо наукової організації довідково-бібліографічного апарату, методик систематизації і каталогізації документів для підрозділів бібліотеки та працівників інших бібліотек.

Відділ науково-дослідний стародруків, цінних та рідкісних видань має за мету виявлення та збереження унікальних видань, а також дослідження та популяризацію книжкового фонду. Пріоритетами діяльності відділу є участь у національних та міжнародних цифрових проєктах, оптимізація відбору рідкісних видань для оцифрування, розширення міжнародного співробітництва та використання нових технологій у збереженні книжкових пам'яток. Це досягається через видання друкованих каталогів фондів колекцій, підготовку доповідей та презентацій, а також публікації про видання у фахових виданнях.

Колекція рукописних книг та літографованих видань рукописного *тексту* налічує 37 документів, датованих 15-19 століттями, і є складовою цінною колекцією відділу (понад 27 тис. видань, сформованих у 21 колекцію).

Колекція рукописних книг та літографованих видань рукописного тексту налічує 37 документів, датованих 15–19 ст.

Колекції книг кириличного друку – понад 800 пам'яток старослов'янської писемності, значна частина яких – книги видані в друкарні Києво-Печерської лаври: «Анфологійон» (1619), «Книга про віру» (1620), три видання першого підручника з вітчизняної історії – «Синопис» (1674, 1678, 1680) та ін.

Колекція видань громадянського друку – понад 3 тис. видань 1708–1825 рр.

Колекція прижиттєвих видань творів класиків української літератури (майже 500 видань), серед яких: твори Б. Грінченка, М. Гоголя, І. Карпенка-Карого, І. Котляревського, І. Франка, Т. Шевченка та ін.

Колекція книг з автографами видатних істориків і діячів культури (350 видань) – документи з дарчими написами В. Антоновича, М. Берлінського, М. Біляшівського, М. Гоголя, М. Грушевського, М. Максимовича, В. Хвойки та ін.

Колекція стародруків іноземними мовами – 956 видань 16–17 ст. Найстарішими є палеотипи та видання голландських друкарів Ельзевірів, французького видавця Етьєна Доле, італійського друкаря Альда Мануція та ін.

В бібліотеці зберігаються книги, які визнано історико-культурним надбанням світового значення, зокрема, видання Івана Федорова «Острозька Біблія» (1581) та «Новий Завіт з Псалтирем» (1580); стародруки друкарні Києво-Печерської лаври, зокрема «Патерик или Отечник...» (1661), названий М. Грушевським «золотою книгою давньої української писемності»; «Арифметика» Л. Магницького (1703) та ін. Серед раритетів особливе місце посідає рукописна книга кінця 15 – початку 16 ст. – найдавніший із збережених пом'яників Києво-Печерської Лаври, складений приблизно в 1483–1526 рр.

Колекція видань воєнної доби 1941–1945 рр. (600 видань) вміщує офіційні повідомлення, публіцистичні твори, поезію, прозу, видані невеликим накладом і які є бібліографічною рідкістю.

Колекція друкованих видань Всеукраїнської академії наук періоду 1919–1931 рр. (понад 200 пр. видань). Докладні відомості наведені в *Додатку А*.

Відділ довідково-бібліографічної та науково-інформаційної роботи виконує функції бібліографічного обслуговування користувачів і забезпечує їхні інформаційні потреби. Завданням є сприяння громадянам у вільному одержанні інформації, надання допомоги в оволодінні бібліографічними знаннями та навичками самостійного пошуку інформації через електронний каталог та довідково-бібліографічний апарат бібліотеки. Відділ зберігає різноманітні енциклопедії, словники, довідники, видання органів національної та регіональної бібліографії та інші документи.

Науково-бібліографічний відділ з 1968 року готує щорічний бібліографічний покажчик "Історія України", який представляє повний корпус наукової друкованої продукції та електронних ресурсів українознавчого історичного профілю. З 1996 року покажчик виходить у друкованому та електронному форматах, забезпечуючи охоплення та представлення здобутків історичної науки в Україні.

Науково-методичний відділ проводить аналіз та прогнозування розвитку історико-краєзнавчої бібліотечної діяльності, надає методичну допомогу регіональним книгозбірням у сфері краєзнавчої роботи, бере участь у міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях та готує краєзнавчі інформаційно-пошукові бази даних.

Відділ соціокультурних комунікацій здійснює інформаційно-просвітницьку та культурно-виховну діяльність для популяризації історії та суміжних дисциплін. Завдання включають проведення соціокультурних заходів, організацію виставок, екскурсій, вечорів із відомими особистостями, а також координацію соціокультурної роботи в бібліотеці та вивчення кращого досвіду інших бібліотек у цій сфері [58].

Значну увагу було приділено аналізу діяльності Відділу соціокультурних комунікацій. Відділ виконує інформаційно-просвітницьку та культурно-виховну функції, які спрямовані на популяризацію історії та суміжних дисциплін.

Відділ соціокультурних комунікацій виконує ряд завдань, зокрема:

Проведення соціокультурних заходів бібліотеки: Організація та виконання різноманітних подій, які спрямовані на взаємодію з читачами та широкою громадськістю. Інформація про ці заходи розміщується на вебсайті та сторінках бібліотеки у соціальних мережах.

Організація та формування тематичних виставок видань: Створення та представлення виставок, що відображають різні теми та аспекти історії та культури через книжкові матеріали.

Проведення екскурсій бібліотекою: Організація та проведення екскурсій для відвідувачів з метою ознайомлення з історією бібліотеки, її фондами та діяльністю.

Презентація видань історико-красознавчої тематики в рамках діяльності Клубу історичної книги: Активна участь у просуванні та вивченні історичних та красознавчих видань серед членів Клубу історичної книги.

Проведення тематичних вечорів у вітальні «Зустріч»: Організація заходів, під час яких відбувається зустріч з відомими та творчими особистостями, а також представниками наукових та культурних закладів та установ.

Координація соціокультурної роботи відділів бібліотеки: Забезпечення взаємодії між різними відділами бібліотеки для реалізації інтегрованих соціокультурних проектів та ініціатив.

Вивчення та впровадження в практику роботи бібліотеки найкращого досвіду інших бібліотек з питань соціокультурної діяльності: Проведення аналізу та інтеграція передового досвіду інших бібліотек для покращення соціокультурної роботи.

Головними завданнями *Відділу телекомунікаційних технологій та електронних ресурсів* є:

- ✓ Обслуговування користувачів Електронного читального залу;
- ✓ підтримка автоматизації бібліотечних процесів;
- ✓ запровадження телекомунікаційних технологій;
- ✓ оцифрування власного документного фонду;
- ✓ зберігання електронних ресурсів Бібліотеки та управління ними.

В умовах збройної агресії, коли багато бібліотек та інших установ мають ризик знищення або пошкодження майна і фондів, архівів, неможливість приходу за друкованою версією книги у бібліотеки, активне оцифрування та сканування дозволить і сприятиме вільному доступу до електронних копій видань. Такий доступ для всіх користувачів бібліотеки є безкоштовним, і досить часто отримати матеріали можна навіть без обов'язкової реєстрації. Докладні відомості наведені в *Додатку А*.

Важливо зазначити, що у фонді бібліотеки представлено різні види документів на традиційних і нетрадиційних носіях: книжкові видання, журнали, газети, , електронні документи, карти, друкована графіка, мікрофільми тощо.

В НІБУ зберігаються книги, які визнано історико-культурним надбанням світового значення, зокрема, видання Івана Федорова «Острозька Біблія» (1581) та «Новий Завіт з Псалтирем» (1580); стародруки друкарні Києво-Печерської лаври, зокрема «Патерик или Отечник...» (1661), названий М. Грушевським «золотою книгою давньої української писемності»; «Арифметика» Л. Магницького (1703) та ін. Серед раритетів особливе місце посідає рукописна книга кінця 15 – початку 16 ст. – найдавніший із збережених пом'ятників Києво-Печерської Лаври, складений приблизно в 1483–1526 рр.

Найцінніші видання зосереджено у науково-дослідному відділі стародруків, цінних та рідкісних видань (понад 27 тис. видань, сформованих у 21 колекцію).

Колекція рукописних книг та літографованих видань рукописного тексту налічує 37 документів, датованих 15–19 ст.

Колекції книг кириличного друку – понад 800 пам'яток старослов'янської писемності, значна частина яких – книги видані в друкарні Києво-Печерської лаври: «Анфологійон» (1619), «Книга про віру» (1620), три видання першого підручника з вітчизняної історії – «Синопис» (1674, 1678, 1680) та ін.

Колекція видань громадянського друку – понад 3 тис. видань 1708–1825 рр.

Колекція прижиттєвих видань творів класиків української літератури (майже 500 видань), серед яких: твори Б. Грінченка, М. Гоголя, І. Карпенка-Карого, І. Котляревського, І. Франка, Т. Шевченка та ін.

Колекція книг з автографами видатних істориків і діячів культури (350 видань) – документи з дарчими написами В. Антоновича, М. Берлінського, М. Біляшівського, М. Гоголя, М. Грушевського, М. Максимовича, В. Хвойки та ін.

Колекція стародруків іноземними мовами – 956 видань 16–17 ст. Найстарішими є палеотипи та видання голландських друкарів Ельзевірів, французького видавця Етьєна Доле, італійського друкаря Альда Мануція та ін.

Колекція видань воєнної доби 1941–1945 рр. (600 видань) вміщує офіційні повідомлення, публіцистичні твори, поезію, прозу, видані невеликим накладом і які є бібліографічною рідкістю.

Колекція друкованих видань Всеукраїнської академії наук періоду 1919–1931 рр. (понад 200 пр. видань). Докладні відомості наведені в Додатку А.

У фонді сучасних видань Національної історичної бібліотеки України представлені видатні зразки поліграфічного мистецтва, включаючи альбоми з історії вітчизняного та світового мистецтва, репринтні видання книжкових пам'яток, мініатюрні видання тощо. З метою формування тематичних колекцій активно проводиться відбір та дослідження раритетних видань із історичних зібрань наукових інституцій та приватних книгозбірень видатних діячів науки і

культури, зокрема, церковного діяча митрополита Київського і Галицького Флавіана (1840–1915) та відомого громадського і культурного діяча, мецената, військового історика П. Потоцького (1857–1938).

Останніми роками частина унікальних видань була оцифрована і зібрана в тематичні колекції, такі як "Історія Києва", "Історія науки та освіти в Україні", "Статистичні джерела України", "Історія церкви в Україні", "Генеалогія" та інші. Усього в Електронній бібліотеці НІБУ "Історична спадщина України" (<https://nibu.kyiv.ua/greenstone/cgi-bin/library.cgi>) представлено 18 тематичних колекцій рідкісних і унікальних видань.

Довідково-бібліографічний апарат НІБУ включає електронний каталог, тематичні бази даних, імідж-каталоги, карткові каталоги і картотеки. Починаючи з 1996 року, створюється електронний каталог (ЕК), який формується за допомогою введення інформації про нові надходження документів та ретрокаталогізування.

Доступ до електронного каталогу та баз даних (БД) здійснюється через веб-сайт НІБУ (<https://nibu.kyiv.ua/irbis/catalogs/>) з можливістю попереднього замовлення документів. На веб-сайті також доступна інформація про фонди НІБУ в імідж-каталогах, таких як генеральний алфавітний каталог, каталог стародрукованих книг іноземними мовами, алфавітний каталог періодичних і продовжуваних видань, картотека матеріалів з історії міст і сіл України. Під час локдаунів та жорстких карантинних обмежень, спричинених пандемією COVID–19, у 2020–2021 рр. колектив бібліотеки працював у дистанційному режимі. Реалізовано проєкт «Працюй вдома з АБІС – формує ЕК», який значно прискорив досягнення важливої мети – якнайшвидшого завершення роботи з формування ЕК на весь фонд НІБУ. Сьогодні інформація про всі нові надходження документів до фонду НІБУ фіксується лише в ЕК, а читацькі карткові каталоги (алфавітний та систематичний) законсервовано.

На сайті НІБУ в розділі «Каталоги» реалізовано глобальний контентний пошук у електронних каталогах і тематичних БД, серед яких «Історія України 2008...», «Історія міст і сіл», «Адміністративно-територіальний устрій України. Зміни і доповнення», «30 років незалежності України: наукове осмислення», «Українська революція 1917–1921 рр.: джерела та матеріали», «Книги з автографами українських діячів науки і культури», «Людмила Павличенко» та ін.

За розділом сайту «Бібліотекарю-краєзнавцю» є можливість здійснювати пошук у спеціалізованих БД: «Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства: 1997–...» ; «Краєзнавчі бібліографічні ресурси бібліотек України: 2001–...»; «Видання НІБУ. Публікації про Бібліотеку: 1939–...»; «Сучасні джерела з історії України: 1991–...» (<https://nibu.kyiv.ua/bikr/>).

До послуг користувачів НІБУ 4 читальні зали: доступу до електронних ресурсів; загальна читальна зала; періодичних видань та нових надходжень; стародрукованих, рідкісних і цінних книг. В них надається безкоштовна послуга wi-fi, здійснюються консультативна допомога та копіювання документів, діє служба МБА та електронного доставляння документів.

Станом на 01.01.2021 р. кількість обслужених користувачів в читальних залах і на сайті НІБУ – 101 389 осіб. Кількість відвідувань – 506 591. Видача документів (у т. ч. користувачам сайту) – 657 913 пр. Докладні відомості наведені в *Додатку А*.

На запити користувачів постійно виконуються усні, письмові, електронні бібліографічні довідки в режимі «запит-відповідь», здійснюється інформування індивідуальних абонентів-науковців за визначеними темами та інформаційний супровід наукових розробок і проєктів на базі документних ресурсів та ДБА бібліотеки.

Для користувачів проводяться різноманітні культурно-просвітницькі заходи, зокрема засідання «Клубу історичної книги», вітальні «Зустріч», ознайомлювальні екскурсії бібліотекою.

Пріоритетними напрямками наукової та методичної діяльності НІБУ є науковий аналіз і прогнозування розвитку історично-краєзнавчої бібліотечної діяльності, інформаційне забезпечення наукових досліджень у галузі вітчизняної історії, надання методичної допомоги регіональним книгозбірням із питань краєзнавчої роботи.

У 2013 р. проведено дослідження за темою «Документи на мовах національних меншин в краєзнавчій діяльності бібліотек»; у 2014 р. – «Сучасні тенденції в краєзнавчій діяльності регіональних бібліотек в контексті впровадження рекомендацій попередніх досліджень Національної історичної бібліотеки України»; у 2015 р. – «Видання і публікації з історії міст і сіл України в електронних каталогах і краєзнавчих базах даних регіональних бібліотек в контексті створення Зведеного краєзнавчого електронного ресурсу».

Дослідження, виконані в 2016–2017 рр., сприяли оптимізації організаційної структури, методичного забезпечення та підвищенню інформаційного потенціалу інтегрованого краєзнавчого ресурсу «Історія міст і сіл України». Фахівцями НІБУ підготовлено «Науково-методичні рекомендації з виявлення, відбору та опрацювання краєзнавчих документів для бази даних «Історія міст і сіл України» (перше видання – 2016 р. ; друге видання, виправлене та доповнене – 2020 р.) [58].

У 2018–2020 рр. вивчалися теми: «Сучасні бібліотечні проєкти з краєзнавства: стан реалізації та перспективи розвитку», «Сучасна організаційна структура і кадрове забезпечення краєзнавчої діяльності в регіональних бібліотеках України», «Біобібліографічні ресурси регіональних бібліотек у системі інформаційного забезпечення біографічних досліджень видатних діячів краю: сучасний стан, тенденції», які спрямовані на з'ясування поточного стану краєзнавчої роботи в регіональних книгозбірнях, виявлення як найбільш проблемних, так і найбільш перспективних напрямів їхньої діяльності.

Результати досліджень краєзнавчої діяльності бібліотек, відомості про інноваційні форми і методи роботи щорічно публікуються в інформаційному бюлетені «Краєзнавча робота в бібліотеках України», який видається з 1990 р. Електронні версії цього видання за останні роки доступні на сайті НІБУ [57].

Іншим важливим напрямом наукової діяльності НІБУ є організація конференцій з актуальної проблематики. Наприкінці 20 ст. спільно з науковими інституціями та громадськими організаціями бібліотека організувала на своїй базі низку всеукраїнських науково-практичних конференцій: «Краєзнавча робота бібліотек – фактор патріотичного та інтернаціонального виховання населення» (1989), «Роль бібліотек монастирів, соборів та інших установ у розвитку культури України» (1993), «Бібліотеки у розвитку історичної науки в Україні» (1994), «Бібліотечне краєзнавство у відновленні історичної пам'яті народу України» (1997), «Історія наукових бібліотек в контексті історії, культури, освіти в Україні» (1999).

На початку 21 століття Національна історична бібліотека України (НІБУ), співпрацюючи з Національним Києво-Печерським історико-культурним заповідником, активно взяла участь у організації всеукраїнських науково-практичних конференцій, які проводяться за програмами щорічних Могилянських студій та Несторівських читань. Спільно з Українським центром культурних досліджень бібліотека організувала кілька культурологічних читань пам'яті Володимира Подкопаєва у період з 2003 по 2013 роки.

Бібліотека брала участь у Міжнародних бібліотечних конференціях «Бібліотеки та асоціації у світі, що змінюється: нові технології і нові форми співробітництва» у Криму в 2005, 2008 і 2012 роках. Також вона брала участь у численних краєзнавчих конференціях, організованих в обласних книгозбірнях України.

З 2011 року бібліотека, спільно з Національною спілкою краєзнавців України, регулярно проводить Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька, Героя України, вченого-історика та видатного громадського діяча, який вніс значний внесок у розвиток НІБУ. Наприклад, за програмою П'ятих читань у 2019 році відбулася науково-практична конференція на тему: «Участь бібліотек у збереженні культурної спадщини та відновленні історичної пам'яті народу» [58].

Зазначена діяльність Національної історичної бібліотеки України свідчить про значущий внесок у розвиток наукового та культурного середовища. Наведені приклади науково-бібліографічних проєктів вказують на широкий спектр ініціатив та співпраці у сфері збереження та поширення наукового знання. Укладання бібліографічних покажчиків та створення електронних ресурсів відображають бажання бібліотеки відповідати викликам цифрової ери та забезпечувати доступ до інформації в електронному форматі.

Щорічний науково-допоміжний бібліографічний покажчик "Історія України" в паперовому та електронному форматах, а також кумулятивний українознавчий електронний ресурс "Історія України 2008–..." свідчать про систематичну роботу бібліотеки у визначенні та агрегації наукових джерел.

Бібліографічний проєкт "Історична Шевченкіана" та створення бази даних із понад 4 тис. бібліографічних записів є важливим внеском у дослідження та популяризацію творчості Тараса Шевченка, а також є прикладом успішної співпраці з Інститутом історії України НАНУ.

Зазначена діяльність свідчить про постійний розвиток та адаптацію бібліотеки до вимог сучасності, зокрема в контексті цифрової трансформації та доступу до наукової інформації.

З 1968 року щорічно у паперовому форматі готується поточний науково-допоміжний бібліографічний покажчик "Історія України" (у 2020 році видано 52-й випуск). З 1996 року видання представлено також у електронному форматі, а з

2008 року формується кумулятивний українознавчий електронний ресурс «Історія України 2008–...», доступний на вебсайті НІБУ.

Впродовж 2013–2015 років спільно з Інститутом історії України НАНУ був реалізований бібліографічний проєкт «Історична Шевченкіана», присвячений 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка. Була створена база даних (налічує понад 4 тис. бібліографічних записів), на основі якої у 2016 році був виданий бібліографічний покажчик.

Протягом 2016–2020 років НІБУ видавала різноманітні публікації, такі як каталог колекції «Прижиттєві видання класиків української літератури ХІХ – початку ХХ ст.» (2018), збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції "Участь бібліотек у збереженні культурної спадщини та відновленні історичної пам'яті народу" (2019), інформаційний буклет «Національна історична бібліотека України» (2019), систематичний покажчик змісту наукового журналу «Краєзнавство» за 1927–2017 роки (2019), каталог колекції «Газетний фонд Національної історичної бібліотеки України, 1728–2007» (2020) та інші [59].

Бібліотека активно приймає участь у міжнародних, регіональних та корпоративних проєктах і програмах. З 2011 року вона взяла участь у проєкті «Історична спадщина України – світовий доступ в електронному форматі», де на її веб-сайті представлено майже 1000 документів у 14 колекціях. З 2010 року Національна історична бібліотека України (НІБУ) є учасником корпоративного краєзнавчого проєкту «Історична Волинь», а з 2013 року – проєкту «Культура України». З 2014 року в рамках проєкту «Історія міст і сіл України» створюється інноваційний бібліотечно-культурологічний краєзнавчий мультиресурс з метою концентрації національної історично-краєзнавчої інформації.

У 2014–2015 роках бібліотека брала участь у реалізації Всесвітньої програми «Зникаючі архіви», що проводилася Британською бібліотекою. Внеском НІБУ в

цю програму став проєкт «Шевченкіана», завдяки якому електронний контент 70 документів із її фондів було представлено на сайті Британської бібліотеки.

З березня 2019 року НІБУ взаємодіє з Інститутом української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України в рамках проєкту «Електронний архів Михайла Грушевського».

В результаті реалізації грантового проєкту, який отримав підтримку від Українського культурного фонду у 2020 році, Національна історична бібліотека України (НІБУ) у співпраці з ТОВ «Цифрова Україна» успішно створила новий інформаційний ресурс, що містить розпізнані повнотекстові видання «Архів друкованих видань Всеукраїнської академії наук з 1919 по 1931 рік». Цей ресурс доступний на веб-сайті НІБУ.

У кінці 1990-х років розпочалася поступова інтеграція інформаційних технологій в бібліотеку з оснащенням комп'ютерною технікою. З 2003 року почалося створення електронного каталогу на базі автоматизованої бібліотечної інформаційної системи (АБІС). У 2008 році було запущено перший веб-ресурс, розроблено власну локальну мережу та підключено до Інтернету. Здійснено автоматизацію ряду процесів, таких як віддалений запис до бібліотеки, онлайн-замовлення літератури, електронна доставка документів і т. д. В наш час доступ до електронних ресурсів бібліотеки надається цілодобово.

Збільшенню фонду та оновленню комп'ютерного обладнання бібліотеки сприяли різні меценати, зокрема народні депутати Верховної Ради України, видавці, письменники, користувачі бібліотеки та її співробітники, а також меценатські організації, такі як Міжнародний фонд «Відродження», ТОВ «ЕЛАУ» (Електронні архіви України) і інші. Основні етапи розвитку бібліотеки висвітлені у «Літописі Національної історичної бібліотеки України (1939–2014 рр.)», опублікованому у 2015 році. Щодо перспектив подальшого розвитку НІБУ визначено наступні напрямки:

Участь у національних та міжнародних цифрових проєктах.

Освоєння нових технологій та інноваційних методів у збереженні книжкового фонду, зокрема, рідкісних видань.

Розширення спектру інформаційних послуг, включаючи онлайн-послуги.

Розбудова Електронної бібліотеки.

Відкриття для громадян України та міжнародної спільноти незаслужено забутих і нових імен істориків, краєзнавців, дослідників історії України та популяризація їх наукового доробку.

Розробка ресурсу "Нематеріальна культурна спадщина".

Залучення молодих фахівців, які володіють ІТ-технологіями, до роботи в бібліотеці. Вони будуть розвивати інформаційні ресурси НІБУ, популяризуючи існуючі цифрові проекти та започатковуючи нові.

3.2 Основні форми івентів в діяльності Національної історичної бібліотеки України у 2022 році

Сучасна бібліотека динамічно трансформується та пристосовується до змін у суспільстві, виконуючи роль центру інформації, культури, просвітництва та соціальної взаємодії. В нових соціально-економічних умовах бібліотека посилює свою соціальну значущість, стаючи ключовим фактором об'єднання громадськості для вирішення актуальних соціальних проблем та сприяння розвитку громадянського суспільства в країні.

З метою ефективного використання та популяризації документів із фонду книгозбірні, фахівці бібліотеки регулярно організовують виставки нових надходжень. Це надає користувачам можливість познайомитись з останніми додатками та збільшує їх зацікавленість до нових матеріалів.

З метою поліпшення швидкості та якості обслуговування читачів продовжується автоматизована реєстрація та облік читачів. У звітному періоді було зареєстровано 2777 користувачів за Єдиною реєстраційною картою (ЄРК).

Сектор обліку та реєстрації користувачів продовжує розвивати та актуалізувати базу даних "Читач", яка налічує 17830 записів. [59].

Збройна агресія Росії проти України та введення воєнного стану в Україні створили необхідність для Бібліотеки оперативно реагувати та розвивати онлайн-сервіси, що внесло зміни у щоденний ритм життя та роботи. Постійна загроза ракетних обстрілів та нестабільність у сфері енергетики ускладнили діяльність Бібліотеки, змушуючи фахівців активно орієнтуватися в сучасних інформаційних технологіях та впроваджувати нові форми та підходи до організації та проведення соціокультурних заходів. Застосовуються альтернативні платформи для проведення заходів з метою повного використання фондів та взаємодії Бібліотеки з користувачами, що сприяє розширенню та різноманітності можливостей використання бібліотечних ресурсів та послуг.

Бібліотека активно реагує на події 2022 року, готуючи та представляючи книжкові виставки та організовуючи соціокультурні заходи з нагоди найбільш визначних подій. Серед них виділяються відзначення 300-річчя від дня народження Григорія Савича Сковороди, 150 років від дня народження Соломії Крушельницької, 180 років від дня народження Ернеста Лавісса та інші історичні та культурні події. Фахівці Бібліотеки успішно організовують як традиційні, так і віртуальні зустрічі з визначними особистостями, що дозволяє залучити широке коло користувачів. Також продовжується наповнення документами постійно діючої виставки "Історія Києва", яка представлена як традиційно, так і в електронному форматі.

Фахівці Бібліотеки організовують та проводять традиційні та віртуальні зустрічі з істориками, краєзнавцями, письменниками, діячами культури і мистецтва, представниками наукових та культурно-просвітницьких закладів і установ на засіданнях Клубу історичної книги та Вітальні «Зустріч».Продовжувалася робота по наповненню документами постійно діючої

виставки з циклу “Історія Києва”, яка експонувалася як в традиційному, так і в електронному варіанті.

Бібліотека продовжила серію віртуальних історико-краєзнавчих книжкових виставок "7 чудес України. Замки і фортеці" та поповнювала постійну книжкову виставку "Подорожуємо Україною". Інформація про окремі книги, які надійшли останнім часом до Бібліотеки, розміщувалась на сторінці у соціальній мережі "Фейсбук" з фотографіями обкладинок та анотаціями книг. Також публікувалися історико-краєзнавчі матеріали з історії Києва з фотографіями видів міста.

Фахівці Бібліотеки організували низку позапланових виставок, включаючи ті, які були присвячені історичним доленосним подіям в Україні. Зокрема:

"Ми разом – проти російської агресії": Добірка видань з фонду відділу документів іноземними мовами.

"Виборюючи свою незалежність: історія українського державотворення на сторінках іноземних видань XVIII–поч. XIX ст.": Представлені іноземні (французькі та німецькі) видання, які містять виклад історичних подій та шляху української держави в її становленні.

"СИЛЬНА, ВІЛЬНА, НЕЗАЛЕЖНА: Україна в сучасних виданнях іноземними мовами": Книжкова виставка експонувалася на сайті бібліотеки до Дня незалежності України.

Співробітники Бібліотеки підготували та провели лекції-екскурсії для студентів філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка та КПНЗ «Київська мала академія» у змішаному форматі, використовуючи сучасні інтерактивні технології. Частина екскурсантів була присутня в Бібліотеці, а частина — у віддаленому доступі за технічної підтримки відділів ТТЕР та ВСКК.

9 листопада, в День української писемності та мови, працівники Бібліотеки взяли участь в Радіодиктанті національної єдності.

У рамках соціокультурної діяльності Національної бібліотеки України для дітей у 2022 році проведено 136 заходів. Більше деталей можна знайти у Додатку А (фотозвіт). організовано 70 книжкових виставок;

- ✓ підготовлено та проведено 1 засідання Клубу Історичної книги;
- ✓ 2 засідання вітальні «Зустріч»;
- ✓ проведено 27 лекцій-екскурсій для гостей і користувачів Національної історичної бібліотеки України.

Виражаючи бажання внести свій внесок у Перемогу, працівники бібліотеки з великим ентузіазмом приєдналися до культурно-інформаційного фронту. Було прийнято рішення створювати інформаційні продукти, що освітлюють питання історії та культури України і є актуальними та важливими для суспільства. Джерелом для цих досліджень слугував документний фонд Національної бібліотеки України для дітей, зокрема, електронний каталог та бази даних. Таким чином, були започатковані такі проекти:

Біобібліографічні есеї на актуальні теми під загальною назвою «Відкриття України. 21-ше століття»: Це презентація наукових досліджень українських вчених, що доводять, що наш народ має давнє коріння, свою історію, традиції і заслуговує на чільне місце серед націй світової спільноти. Дослідження базується на історичних джерелах з фонду Національної бібліотеки України для дітей.

Один з випусків присвячено Михайлові Максимовичу та його дискусії з багатьох питань історії України з російським істориком М. Погодіним;

Один із випусків присвячено Михайлові Максимовичу та його дискусіям з російським істориком М. Погодіним на численні питання історії України.

Серія повідомлень під назвою «Культурний фронт: МИ УКРАЇНЦІ!» розглядає аспекти українського мистецтва в умовах війни. Випуски присвячено таким

темам, як Марія Примаченко та зруйнований музей в Іванкові і доля його експозиції, київська Оранта — від зображень в Святій Софії до київського метро, історія українського тканого рушника та інші.

Крім того, у межах інших проектів розроблено серію нарисів під назвою «Обереги українського народу», в якій досліджується українська національна традиція використовувати вишивані сорочки і рушники, хустки і різноманітні предмети як обереги. Ці обереги залишаються актуальними й сьогодні, ставши символом захисту для наших воїнів, які воюють за нашу країну. Фахівці, користуючись книжковими джерелами з фонду бібліотеки, представляють різні види та традиції оберегів у своїх нарисах.

Також, одними з перших фахівці Національної історичної бібліотеки України для дітей розпочали укладання випусків вебліографічних матеріалів публікацій у ЗМІ під назвою «Щоденники війни. Свідчення очевидців подій війни Росії проти України». Ці матеріали містять спогади, усні свідчення сучасників та очевидців подій війни, що відбувається в нашій країні. Такі матеріали володіють особливим значенням для джерелознавства. Загалом, було підготовлено 20 випусків «Щоденників...», і знаходиться в стані розробки база даних вебліографічних джерел.

Проект «Міста і села України. Втрати військового часу» є красознавчою ініціативою, метою якої є оперативне відображення інформації про зруйновані або пошкоджені об'єкти культурної спадщини в різних регіонах України. Цей проект включає в себе цикл бібліографічних списків, присвячених окремим регіонам. Наразі було підготовлено 6 випусків: Сумська, Чернігівська, Київська, Житомирська, Харківська області та місто Харків. Робота в цьому напрямку отримала високу оцінку у фаховому середовищі і серед науковців. За результатами роботи у 2022 році та з метою популяризації проекту була підготовлена стаття під назвою «Культурологічний проект Національної історичної бібліотеки України «Міста і села України. Втрати воєнного часу»

Проект "Часопис 'Основа', як джерело історико-краєзнавчих досліджень" націлено на розгортання історико-краєзнавчих аспектів публікацій журналу "Основа", який друкувався у 1861-1862 роках. Цей проєкт включає в себе цикл історико-краєзнавчих оглядів та публікацій в самому журналі. Завершенням цього проєкту буде створення покажчика змісту часопису "Основа", оскільки подібного видання в країні ще не існує.

Етнокультурологічний проєкт "Нематеріальна культурна спадщина: від покоління до покоління" спрямований на формування електронного ресурсу "Нематеріальна культурна спадщина в історичних джерелах". Основною метою проєкту є максимальне накопичення та систематизація ресурсів з нематеріальної культурної спадщини. Це охоплює традиції, звичаї, фольклор, практики, уявлення про всесвіт, народний одяг, національну кухню та інше.

Також, створена бібліографічна сторінка "Історія України" на вебсервісі Notion, яка має на меті популяризацію наукових джерел з історії України. Цей ресурс у формі структурованого ресурсу з відкритим доступом надає поточні та ретроспективні бібліографічні списки та покажчики, розроблені фахівцями Національної історичної бібліотеки України. Бібліографічні списки поповнюються в реальному часі актуальними джерелами з історії України, багато з яких містять вебпосилання на повнотекстовий матеріал або прикріплені PDF-файли. Доступ до цього ресурсу можливий 24/7, оскільки він зберігається за допомогою хмарних технологій.

Крім нових проєктів продовжувалась робота над проєктами, започаткованими в попередні роки:

Проект «Історія України» - це бібліографія з історії України, яка служить основою для щорічного бібліографічного покажчика. У 2022 році підготовлено 54 випуски, а електронний варіант розміщено на сайті Бібліотеки, де база даних складає понад 62000 записів.

В рамках проєкту «Неповторні риси книг» опубліковано есе, присвячені видатним українським науковцям та культурним діячам, таким як Микола Макаренко, Євгенія Спаська, Василь Кричевський, Данило Щербаківський та інші.

Проект «Абетка українських стародруків» поповнився 7 новими презентаціями про Почаївські видання 18 ст.

«Історія міст і сіл України» - краєзнавчий електронний ресурс, який включає 4 бази даних та містить інформацію про історію населених пунктів та всі зміни в адміністративно-територіальному устрої країни.

Науково-бібліографічна діяльність НІБУ є тісно пов'язаною з історичною наукою і відбувається у співпраці з Інститутом історії України НАН України. У 2022 році було підготовлено 17 бібліографічних списків та добірок на актуальні теми, серед яких "Хроніка збройної агресії російської федерації проти України", "Історичний контекст російсько-української війни", "Буде армія – буде державність!", "Ми – не мученики. Ми – борці! Місту-герою Маріуполлю, його мешканцям і захисникам присвячується", "Свою країну я не віддам нікому! До Дня захисників і захисниць України", "Сторінки історії кримськотатарського народу: депортація – повернення – боротьба", "Україна – частина великої європейської спільноти (до дня надання Україні статусу кандидата у члени ЄС)" та інші.

Бібліотека регулярно поповнює бібліографічні бази даних з різних історичних періодів, включаючи «Суспільство і влада на етапі соціально-економічних перетворень 1919–1938 рр.», «З історії повсякденного життя в Україні 20–30-х рр. ХХ ст.», «30 років незалежності України: наукове осмислення», «Українська революція 1917–1921 років: джерела та матеріали», і «Українські історики міжвоєнної доби (1918–1939)». За допомогою цих баз даних дослідники та інші користувачі можуть отримати доступ до значної кількості історичних матеріалів.

Крім того, фахівці Бібліотеки активно беруть участь у науково-практичних конференціях, що організовані провідними бібліотечними науковими установами, такими як Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут біографістики, Одеська національна наукова бібліотека, Наукова бібліотека Ужгородського національного університету та інші. У своїх доповідях працівники бібліотеки діляться своїми науковими дослідженнями та здобутками. Це свідчить про активну участь бібліотеки у науковому житті та сприяння розвитку історичної науки. «Авторські інскрипти на примірниках видань Українського наукового інституту книгознавства (за матеріалами фонду Національної історичної бібліотеки України)» (С. Смирнова)

«Україна буде, вона мусить бути, вона сильна» (родини Шульгиних та Шишманових в українському відродженні) (Н. Горська)

«Колекція прижиттєвих видань класиків української літератури XIX-XX ст. Національної історичної бібліотеки України» (Н. Хівренко)

Джерела особового походження в інформаційних ресурсах Національної історичної бібліотеки України: на прикладі бази даних «Українські історики міжвоєнної доби (1918-1939 рр.)» (З. Мусіна)

«Проекти Національної історичної бібліотеки України на підтримку інформаційної політики держави» (Н. Волошінська).

«Бібліотека Павла Платоновича Потоцького : каталог колекції Національної історичної бібліотеки України»

«Кириличні видання друкарні Києво-Печерської лаври : каталог колекції Національної історичної бібліотеки України»

«Історія України. 2021»

Здійснено упорядкування та редагування біобібліографічного покажчика «Євген Васильович Букет».

Робота Національної історичної бібліотеки України в галузі методично-бібліографічної підтримки краєзнавчої діяльності українських книгозбірень є

значущою для розвитку цієї сфери. Ось деякі здійснені заходи та дослідження у 2022 році:

Бібліографічний покажчик "Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства. 2017-2021":

Бібліотека підготувала та видавала новий випуск бібліографічного покажчика, який охоплює теми теорії, методики і практики бібліотечного краєзнавства за період 2017-2021 років. Цей ресурс є важливим інструментом для фахівців, які займаються краєзнавчою діяльністю, та сприяє обміну знаннями в цій галузі.

Експрес-дослідження "Теорія, методика і практика бібліотечного краєзнавства: інформаційний потік (2017-2021)":

Проведено локальне дослідження, мета якого - визначити тенденції розвитку краєзнавчої бібліотечної діяльності на основі аналізу інформаційного потоку фахових видань та публікацій за період з 2017 по 2021 роки. Результати дослідження відображені у щорічному методичному виданні Національної історичної бібліотеки України - Інформаційному бюлетені "Краєзнавча робота в бібліотеках України". Це видання може слугувати засобом обміну досвідом та підтримки для фахівців у галузі краєзнавства.

Ці ініціативи свідчать про забезпечення бібліотекою актуальних ресурсів та методичної підтримки для розвитку краєзнавчої діяльності в Україні.

Робота Національної історичної бібліотеки України щодо методично-бібліографічної підтримки краєзнавчої діяльності українських бібліотек вражає своєю розгорнутістю та важливістю для розвитку цієї галузі. Ось деякі ініціативи та результати цієї роботи у 2022 році:

Методичні огляди:

Підготовлено 24 онлайніві методичні огляди, що охоплюють організаційно-методичні питання краєзнавчої бібліотечної діяльності. Ці

матеріали можуть слугувати корисним джерелом для бібліотекарів, які займаються краєзнавчою роботою.

Огляд краєзнавчої роботи під час дії воєнного стану:

Підготовлено огляд краєзнавчої роботи регіональних бібліотек України під час дії воєнного стану. Цей огляд може бути важливим інструментом для розуміння впливу конфлікту на культурну та бібліотечну сферу.

Спеціалізовані сторінки на сайті НІБУ:

На сайті Національної історичної бібліотеки розроблено та утримується спеціалізовані сторінки, такі як "Бібліотекарю-краєзнавцю", яка містить інформацію з методичних і практичних питань краєзнавчої бібліотечної діяльності, а також "Путівник по краєзнавчих веб-ресурсах бібліотек України", який є онлайн-путівником для краєзнавчого контенту на сайтах провідних бібліотек країни.

Електронна доставка документів та співпраця:

Бібліотека надає послуги електронної доставки документів, а співпрацює із співробітниками Апарату Верховної Ради України, науковцями інститутів НАН України, Українського інституту національної пам'яті, музеями та заповідниками через відділ міжбібліотечного абонементу.

Ці ініціативи є важливим внеском у підтримку та розвиток краєзнавчої роботи в бібліотеках України.

Користувачам Бібліотеки надаються послуги електронної доставки документів, відсутні у бібліотеці документи можна замовити у відділі міжбібліотечного абонементу. Серед абонентів відділу МБА – співробітники Апарату Верховної Ради України, науковці інститутів НАН України, Українського інституту національної пам'яті, музеїв та заповідників.

Довідково-інформаційна та довідково-бібліографічна діяльність фахівців Бібліотеки забезпечує виконання інформаційних запитів користувачів, усних і

письмових бібліографічних, фактографічних, аналітичних довідок, надання бібліографічних консультацій, у тому числі в електронній формі.

Цей опис свідчить про важливість та системність діяльності Національної історичної бібліотеки України в ряді напрямків. Декілька ключових аспектів можна виокремити:

Популяризація оцифрованих книг та відновлення забутих імен:

Оцифровані книги є важливим ресурсом для доступу до культурної спадщини. Ваша активність у цьому напрямку сприяє збереженню та поширенню знань.

Публікації про незаслужено забуті імена вносять вклад у відновлення пам'яті про видатних особистостей.

Оптимізація управлінської діяльності:

Зосередження на виконанні державних програм та управлінських рішень свідчить про системний підхід та взаємодію з державними ініціативами.

Діяльність дорадчих органів та комісій:

Робота Вченої ради та інших комісій грає ключову роль у вирішенні важливих питань, спрямованих як на збереження, так і на розвиток фонду та інших аспектів бібліотечної діяльності.

Робочі групи та оперативні наради:

Створення робочих груп та регулярні наради свідчать про гнучкість та відкритість до вирішення нових завдань, зокрема умов дії воєнного стану.

Розгляд актуальних питань:

Періодичність розгляду актуальних питань на різних рівнях організаційно-управлінської структури є показником високого рівня планування та координації діяльності.

Ваша діяльність спрямована на різні аспекти розвитку бібліотеки, від досліджень і публікацій до оптимізації управлінських процесів. Це сприяє підтримці та розвитку культурно-історичної спадщини.

Ваш додаток А надає детальний огляд важливих питань, які обговорювалися на засіданнях Ради при генеральному директорові та оперативних нарадах упродовж року. Заслуговує на увагу широкий спектр тем, що свідчить про всебічний підхід до управління бібліотекою та адаптацію до викликів сучасності. Декілька ключових аспектів, які виокремлюються:

Актуалізація фондів бібліотек України:

Зосередження на цьому питанні свідчить про бажання відділу підтримувати актуальні теми та матеріали, щоб відповідати науковим, освітнім та культурним потребам громади.

Особливості роботи в умовах воєнного стану:

Адаптація до воєнного стану вимагає особливих заходів та планів. Обговорення цього питання свідчить про готовність бібліотеки пристосовуватися до непередбачуваних умов.

Зміна векторів діяльності в період військової агресії РФ:

Активна зміна стратегії та векторів діяльності свідчить про гнучкість та адаптивність бібліотеки в умовах кризи.

Популяризація української мови:

Заходи щодо популяризації мови сприяють збереженню та розвитку культурного та мовного ідентитету.

Робота з електронними ресурсами та телекомунікаційними технологіями:

Розвиток цифрових ресурсів свідчить про активність у сфері сучасних інформаційних технологій.

Формування БД "Нематеріальна культурна спадщина":

Робота над базою даних свідчить про важливість збереження та вивчення нематеріальної культурної спадщини.

Планування роботи на 2023 рік:

Це важливий етап для забезпечення системності та напрямку розвитку бібліотеки.

Обговорення цих тем свідчить про високий рівень стратегічного планування та готовність до вирішення суттєвих завдань у сфері культурно-освітньої діяльності.

Висновки до Розділу III

Національна історія виступає ключовим елементом формування національного та державного самосвідомлення. У сучасному світі історія набула не лише наукового характеру, але й стала потужним інструментом впливу. Для конструктивної побудови майбутнього держава повинна надати суспільству цілісну та консолідуючу концепцію минулого. Національна історична бібліотека України виступає унікальною спеціалізованою установою історичного спрямування, де гармонійно поєднані артефакти минулого і сучасні інформаційні технології.

В структурі бібліотеки функціонують 12 підрозділів (відділів), серед яких важливе значення мають:

Комплектування та облік документно-інформаційних ресурсів.

Наукове опрацювання фонду та організація каталогів.

Організація та зберігання фонду.

Науково-дослідний відділ стародруків, цінних та рідкісних видань.

Обслуговування користувачів та інші, що спрямовані на різні аспекти бібліотечної діяльності та забезпечення доступу до історичних ресурсів.

Станом на 1 січня 2021 року фонд Національної історичної бібліотеки України складав 718,037 одиниць, зокрема понад 40,000 документів на 52 мовах світу. В фонді представлені різноманітні види документів, які охоплюють традиційні та нетрадиційні носії інформації, такі як книжкові видання, журнали, газети, аудіовізуальні матеріали, електронні документи, карти, друкована графіка та мікрофільми.

Російська збройна агресія проти України та оголошення воєнного стану в країні змусили Бібліотеку оперативно адаптуватися та розвивати онлайн-сервіси, змінили умови праці та методи виконання своїх завдань. Постійна загроза ракетних обстрілів та нестабільна енергетична ситуація ускладнили роботу Бібліотеки. Відтак, фахівці в установі мобільно реагують на виклики сучасних

інформаційних технологій та впроваджують нові підходи в організації та проведенні соціокультурних заходів.

У 2022 році було проведено загалом 136 соціокультурних заходів. До найвідоміших проектів входять Краєзнавчий проект "Міста і села України. Втрати військового часу", проект "Часопис «Основа» та етнокультурологічний проект «Нематеріальна культурна спадщина: від покоління до покоління».

У той самий період було підготовлено 20 випусків вебліографічних матеріалів для публікацій у ЗМІ «Щоденники війни. Свідчення очевидців подій війни Росії проти України». Ці матеріали включають у себе спогади та усні свідчення сучасників та очевидців подій війни, що має особливе значення для джерелознавства. На їх основі формується база даних вебліографічних джерел.

ВИСНОВКИ

Означені наукові підходи та методи застосовувалися в кваліфікаційній роботі комплексно для об'єктивного й всебічного пізнання та розгляду сутності об'єкта й предмета дослідження. Це надало можливість виконати поставлені завдання, зробити основних висновків.

1. Застосування соціокомунікативного підходу дало змогу вивчити місце бібліотек у сучасних соціокомунікаційних процесах. Бібліотеки постають як посередники між глобальним інформаційним простором і користувачами, поєднуючи традиційні й інноваційні технології обслуговування користувачів. Методологічний потенціал цього підходу дав змогу виявити значущу роль бібліотеки як соціокомунікативної та соціокультурної установи в акумуляції, зберіганні, поширенні та трансляції культурної спадщини в сучасному медіапросторі. Сьогодні технологія оцифрування різноманітних документів дає змогу бібліотекам значно підсилити власний потенціал, надаючи в доступ документи, які раніше були недоступними для широкого кола користувачів через низку чинників, та забезпечуючи довготривале цифрове збереження.

Теоретико-методологічну базу дослідження склали ґрунтовні праці вчених, які присвячені вивченню нових ролей бібліотек як соціокомунікаційних та соціокультурних установ у цифровому просторі: О. Воскобойнікової-Гузевої, І. Давидової, В. Добровольської, В. Загуменної, Н. Захарової О. Кобелева, О. Копієвської, Т., К. Лобузної, О. Мар'їної, О. Матвійчук, О. Онищенко, Ю. Половинчак, Т. Реви, Н. Солонської, А. Соляникта ін. Вивчення фундаментальних праць з інформаційної, бібліотечної та архівної справи дало змогу комплексно дослідити сучасні умови розвитку інформаційного суспільства; адаптацію інформаційно-бібліотечних установ до існування в цифровому просторі згідно з вимогами інформаційного суспільства; напрями модернізації та трансформації їхньої діяльності. На основі виявлених тенденцій

сучасного розвитку бібліотек було визначено ключові напрями діяльності щодо вдосконалення застосування соціокультурних практик в бібліотеках України.

2. У дослідженні було розкрито зміст поняття "соціокультурні практики" та визначено його як адаптивний механізм, що сприяє гармонійній інтеграції в культурні та соціальні процеси. Це поняття відображає інтегральну систему взаємодій і комунікацій між індивідами, групами, інститутами та транснаціональними суб'єктами суспільного життя. Додатково, було уточнено визначення терміну «соціокультурні практики бібліотеки». У сучасних умовах це поняття переважно спрямоване на практичний результат, зокрема, на задоволення різноманітних потреб громадян у сферах інформації, освіти, соціальної взаємодії та культури. Ці потреби виникають у зв'язку з професійною, громадською діяльністю, навчанням, дозвіллям, побутом, завданнями особистісного зростання та спілкування. Специфіка цього поняття полягає в практичній реалізації споживчих інтересів, адаптованих до сучасних умов цифрового суспільства.

3. В умовах трансформаційних змін бібліотеки активно розширюють свої функції, впроваджуючи нові засоби доступу, створення та обробки інформації з використанням цифрових технологій та сучасних засобів комунікації. Аналіз функцій бібліотек дозволяє визначити сутнісні (базові) функції сучасної бібліотеки в умовах трансформаційних змін, серед яких основні: інформаційна, комунікаційна, освітня, культурно-просвітницька. Для наукових бібліотек характерно розширення (трансформація) традиційної інформаційної функції в інформаційно-аналітичну. Публічні бібліотеки, з свого боку, набувають посилення в діяльності похідних функцій, таких як освітня, навчальна, дозвіллева і інші. Зазначається також посилення інформаційної, комунікаційної та соціокультурної функцій у всіх типах бібліотек, що свідчить про адаптацію до вимог сучасного суспільства.

4. Соціокультурні практики бібліотек на сучасному етапі вирізняється різноманітністю застосування методів та інструментів. На практиці це здебільшого форми індивідуальної та масової роботи з користувачами: виставкова діяльність, організація тематичних вечорів, зустрічі з діячами культури, а саме: дискусії, читацькі конференції, презентації книг за участю їх авторів, виставки робіт місцевих художників, майстрів народної творчості; фотовиставки, квести, екологічні ігри, тренінги, майстер-класи, вебінари, буккросинги, флешмоби, виставкові проекти тощо.

Особливої значущості в діяльності бібліотек в умовах воєнного стану та гібридних загроз набуває соціальний вплив, який здійснюють бібліотеки щодо майбутніх поколінь, зберігаючи документальну та культурну спадщину. Бібліотеки допомагають соціальній інтеграції та соціальній згуртованості, а саме: сприяють адаптації маргінальних груп та особам з особливими потребами; зміцнюють зв'язки між людьми і групами та підтримують міжкультурну комунікацію і розуміння між генераціями. Серед заходів, які проводяться у бібліотеках, слід відзначити роботу сімейних клубів, тематичні вечори, книгоношення, бесіди, індивідуальне інформування, складання тематичних довідок, рекомендаційних списків літератури, зустрічі з цікавими людьми, перегляди кінофільмів, проведення флешмобів «Свято читання», «Живи, книго», бібліотечні форуми, бібліотечні плакати, бесіди, читання вголос, книжкові виставки, перегляди літератури, бібліографічні огляди, виставки малюнків, фотографій, доробків читачів, активні ігри, поетичні колажі, бенефіси читача, години цікавих повідомлень, вечори запитань і відповідей, інформ-хвилинки, презентації книг, мультимедійних матеріалів.

5. *Національна історична бібліотека України* – це єдина в державі спеціалізована бібліотека історичного профілю, в якій органічно поєдналися старовина і сучасність: тут зберігаються книжкові пам'ятки та застосовуються новітні інформаційні технології. Бібліотека забезпечує інформаційно-бібліотечне

обслуговування користувачів, виконує функції всеукраїнського депозитарію історичної літератури, науково-дослідного й організаційно-методичного бібліотечного центру в галузі історико-краєзнавчої діяльності та наукової бібліографії з історії України. Також виконує роль організаційно-методичного центру в галузі історико-краєзнавчої діяльності. *Водночас* вона виступає одним з провідних центрів соціокультурної діяльності в Україні.

6. Збройна агресія Росії проти України та впровадження воєнного стану в Україні спричинили до трансформацій репрезентативної діяльності бібліотеки та нових шляхів залучення аудиторії та читачів цього закладу.

Грунтуючись на матеріалах 2022 році, можна стверджувати, що до основних форм івентів у діяльності Національної історичної бібліотеки України належать виставки як книжкові так і художніх творів (Остання адреса сандармох), піблічні дискурс-платформи (Маловідомі сторінки голодомору: геноцид українців Кубані та “людина правди” Мілена Рудницька), авторський вечір (авторський вечір Сергія Невмержицького «Під гербом Чорного Немири»), презентації книг («Традиція косівської мальованої кераміки») та інші.

Також розробляються ряд соціокультурних проєктів на базі Національної історичної бібліотеки України, серед яких проєкт «Часопис «Основа», складається з циклу історико-краєзнавчих оглядів, публікацій в журналі; етнокультурологічний проєкт «Нематеріальна культурна спадщина: від покоління до покоління», у якому реалізується цифровізація у єдиний каталог «Нематеріальна культурна спадщина в історичних джерелах»; проєкт «Міста і села України. Втрати військового часу» спрямований на висвітлення воєнних злочинів проти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апшай М.В. Бібліотеки у формуванні комунікаційних зв'язків у соціокультурному просторі регіону. *Світ соціальних комунікацій*. Київ, 2012. Т. 5. С. 81-84.
2. Барабаш С. Бібліотека Київської Політехніки : працюємо на Перемогу разом = Kyiv Polytechnic Library : Working for Victory Together. *Biuletynie EBIB*. 2023. № 208: Biblioteki ukraińskie. URL : https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/52820/1/Biuletyn_EBIB_%28Barabash%29_uk.pdf; <https://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/853/882> (дата звернення: 27.07.2023).
3. Бібліотека КПІ. Річний звіт 2022. упоряд.: О. Кобець, О. Родигіна, О. Бруй. Київ, 2023. 40 с. URL : <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/53612> (дата звернення: червень 2023)
4. Бібліотеки — Хаби цифрової освіти : практичний посібник. заг. ред. Я. Сошинської. Київ : ВГО Українська бібліотечна 2020. 123 с.
5. Бруй О. Тримаємо стрій. Бібліотеки для досягнення стратегічних цілей держави. *Бібліотека*. 2023. № 2. С. 1-2.
6. Бруй О. Цифрова трансформація бібліотечної справи та спроможності бібліотек. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/40335/1/Digital_in_lib.pdf (дата звернення: квітень 2023)
7. Василенко О.М. Інформаційно-комунікаційна діяльність наукової бібліотеки в контексті сутнісних функцій // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2017. Вип. 45. С. 71-81.
8. Вилегжаніна Т. Публічна бібліотека як «третє місце» в громадському просторі. *Бібліотечна планета*. 2018. № 2. С. 4–6.
9. Вилегжаніна Т. Соціальний тренд публічної бібліотеки. *Бібліотечна планета*. 2019. № 3. С. 4–6.

10. Вилегжаніна Т. Центри культурних послуг і публічні бібліотеки. *Бібліотечна планета*. 2021. № 3. С. 4–7.
11. Віжічаніна Л. Сучасні тенденції розвитку бібліотек як соціокультурних центрів. Віртуальний бібліограф. ХОУНБ ім. О. Гончара: сайт від. наук. інформації та бібліогр. URL: <http://biblio.lib.kherson.ua/suchasni-tendentsii.htm> (дата звернення 15.04.2023).
12. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Бібліотечний соціальний інститут в першій чверті ХХІ століття: історичні та соціокультурні чинники розвитку. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ: НАКККіМ, 2020. № 1. С. 72–79.
13. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія. Київ : Академперіодика, 2014. 362 с.
14. Гарагуля С. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: орієнтація на користувача. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 17–23.
15. Голоха Л. Державне управління бібліотечною справою в Україні: історичний аспект. 2009. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01\(1\)/Goloha.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-01(1)/Goloha.pdf) (дата звернення: липень 2023)
16. Гранчак Т. Концептуальна модель гнучкої бібліотеки. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2020. Вип. 6. С. 10-23.
17. Гранчак Т. Соціокультурний дискурс національних бібліотек України як інструмент формування національної пам'яті. *Бібліотечний вісник*. 2016. № 6. С. 7–14.
18. Гресків О.О. Стратегії соціокультурної діяльності наукової бібліотеки :на прикладі діяльності Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника URL: <https://ir.nmu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/149048/1/79-85.pdf> (дата звернення: червень 2023)

19. Давидова І. Соціально-комунікаційна теорія бібліотечної діяльності: становлення та шляхи розвитку. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 8–12.
20. Давидова І. Соціальні медіа-комунікаційні можливості бібліотек. URL: <https://ru.calameo.com/read/00063294561f8f5e1e06b> (дата зверення: червень 2023)
21. «Дія. Цифрова освіта» URL: <https://ula.org.ua/255-programi-proekti/4488-diiia-tsyfrova-osvita> (дата зверення: червень 2023)
22. Добровольська В. В. Електронна бібліотека «Україніка» — унікальний інтегрований ресурс цифрової документальної спадщини. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ: НАКККіМ, 2020. № 1. С. 79–87.
23. Добровольська В. Інформаційно-документаційне забезпечення розвитку соціокомунікаційного простору культури в Україні : монографія. Київ : НАКККіМ, 2020. 352 с.
24. Дубровіна Л. А., Лобузін К. В., Онищенко О. С., Боряк Г. В. Цифрова гуманітаристика та бази даних документальної культурної спадщини в бібліотеках України. *Рукописна та книжкова спадщина України*. 2020. Вип. 25. С. 290–309.
25. Загуменна В.В. Адвокація як важливий напрям діяльності сучасної бібліотеки. *Вісник Книжкої Палати*. 2019. № 4. С. 25–28.
26. Захарова Н. Культурно-просвітницька функція національної бібліотеки в умовах державотворення. *Бібліотечний вісник*. 2010. № 4. С. 49-54.
27. Копієвська О.Р. Трансформаційні процеси в культурних практиках України: глобальний, глокальний контекст та локальні особливості (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : дис. на здоб. наук. ступеня д-ра культурології : 26.00.06 – прикладна культурологія. Київ: НАКККіМ, 2018. 487 с.
28. Кузьменко Д. О. Соціокультурні практики бібліотек: сутність, тенденції розвитку : Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому

світі: зб. Матеріалів Шостої міжнар. конф., м. Київ, 18-20 травня 2023 р. К., 2023. С. 167-169.

29. Кузьменко Д. О. Соціокультурні практики в сучасних бібліотеках: стан наукової розробленості проблеми: IV Всеукраїнська науково-практична конференція «Культурні та мистецькі студії XXI століття: науково-практичне партнерство», м. Київ, 9 листопада 2023 р. К.: НАКККіМ, 2023. С.45-48.

30. Кузьменко О.І., Загуменна В.В. Бібліотека як соціокультурний публічний простір: трансформаційні зміни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ: НАКККіМ 2020. № 4. С. 24-31.

31. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Трансформація та розширення функцій бібліотек у сучасному цифровому просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ : НАКККіМ, 2021. № 3. С. 38–44.

32. Кунанець Н. Е. Соціокомунікаційний підхід у бібліотекознавстві: інновація чи відновлення традицій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ: НАКККіМ, 2014. № 3. С. 11–18.

33. Лупіка Л. Сучасні бібліотеки — відкритий простір для освіти, спілкування і дозвілля. *Бібліотечний форум України*. 2015. №2. С. 27-28.

34. Мар'їна О. Ю. Бібліотека в цифровому просторі : монографія. Харків : ХДАК, 2017. 326 с.

35. Матвійчук О.Є. Соціокультурна діяльність бібліотек. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA>

36. Національна історична бібліотека України URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BA>

82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B88

37. Ніколаєнко Я. Актуальні напрями соціокультурної діяльності освітянських бібліотек. *Науково-педагогічні студії*. 2019. Вип. 3. С. 116-127.

38. Новальська Ю. Соціально-комунікативна функція бібліотек для дітей як культурно-дозвіллевих центрів. *Наукові праці Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського*. Київ, 2011. Вип. 32. С.110-117.

39. Онищенко О. Цифровізація — стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 4. С. 3–9.

40. Пальчук В. Сучасні тенденції розвитку базових функцій інформаційно-аналітичних підрозділів бібліотек URL: http://nbuviar.gov.ua/images/siaz/Palchuk_Valentuna.pdf (дата звернення: вересень 2023)/

41. Пашков О. М. Автоматизація бібліотек: історико-бібліотекознавчий аспект (II половина XX – початок XXI ст.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.08. Київ: КНУКіМ, 2005. 20 с.

42. Петрова І.В. Культурно-дозвіллеві практики населення сучасної України: тенденції та пріоритети. *Культура і сучасність*: альманах. Київ, 2011. №1. С.108-112.

43. Половинчак Ю. Бібліотеки в культурних взаємодіях цифрової епохи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2013. Вип. 35. С. 302–317.

44. Пристай Г. І. Бібліотека як складова культурно-мистецького середовища регіону : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.03 Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. Київ: КНУКіМ, 2016. 225 с.

45. Проєкт Мінцифри та FAVBET «Цифровізація бібліотек» став найкращою практикою взаємодії бізнесу з державою. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/proekt-mintsifri-ta-favbet-tsifrovizatsiya-bibliotek-stav-naykrashchoyu-praktikoju-vzaemodii-biznesu-z-derzhavoyu> (дата звернення: вересень 2023)

46. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січ. 1995 р. № 32/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: березень 2023)

47. Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека — XXI» : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 серп. 2011 р. № 956. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/956-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: жовтень 2023)

48. Про затвердження Положення про Державний реєстр національного культурного надбання : Постанова Кабінету міністрів України від 12 серп. 1992 р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-92-%D0%BF>

48. Про культуру : Закон України від 14 груд. 2010 р. № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення: вересень 2023)

49. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.02.2020)

50. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–15 роки : Закон України від 9 січ. 2007 р. № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення: 06.02.2020).

51. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8 черв. 2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14> (дата звернення: вересень 2023)

52. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80> (дата звернення: вересень 2023)

53. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січ. 2018 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: листопад 2023)

54. Рева Т. Гібридні загрози та гібридні війни: сутність та аспекти взаємодії. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політичні студії*. 2022. Випуск 40. С. 186-191. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/40_2022/24.pdf (дата звернення: квітень 2023)

55. Робота бібліотек в умовах воєнного стану: Методичні поради. За ред.-уклад. Н.М. Грачова. Харків : ХОУНБ, 2022. 15 с. URL: <https://library.kharkov.ua/libdruk/LibKh-00000000346.pdf>

56. Сидоренко Т. Концептуальна модель культурно-просвітницької діяльності публічної бібліотеки. *Образ*. 2017. Вип. 1. С. 34-40.

57. Скорохватава А.В. Концепція бібліотечно-культурологічного зведеного інтегрованого краєзнавчого електронного мультиресурсу "Історія міст і сіл України" [Текст] / А. В. Скорохватава, О. О. Ісаєнко // *Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 6-8 жовт. 2015 р.) : в 2 ч. Ч. І. - 2015. - С. 118-122.*

58. Скорохватава, А., Ісаєнко О. Краєзнавчий електронний мультиресурс «Історія міст і сіл України»: історичні передумови, концептуальні засади, стан реалізації. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського*. Київ, 2016. Вип. 44. С. 105-113.

59. Скорохватова, А. Національна історична бібліотека України в сучасному інформаційному просторі : до 80- річчя заснування // Участь бібліотек у збереженні культурної спадщини та відновленні історичної пам'яті народу: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 7 листоп. 2019 р. 2019. С. 15-23.

60. Слободяник М. С. Базова модель бібліотеки як соціально-комунікаційної інституції. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ: ДАКККиМ, 2009. № 4. С. 5–6.

61. Солонська Н.Г. Імідж і культурно-просвітницька діяльність сучасної бібліотеки URL: <http://nbuv.gov.ua/sites/default/files/msd/1111sol.pdf> (дата звернення: серпень 2023)

62. Соляник А. А. Корпоративна взаємодія як основа реалізації функцій національної електронної бібліотеки. *Короленківські читання — 2012. Взаємодія та партнерство бібліотек у регіональному інформаційному просторі : матеріали XV всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 11 жовт. 2012 р.).* Харків, 2013. С. 18–25.

63. Соціокультурна діяльність : Публічні бібліотеки. Національна парламентська бібліотека України; укладачі: С. Кравченко, І. Цуріна. Київ, 2005. 67 с.

64. Соціокультурні практики. URL: http://www.ni.biz.ua/2/2_3/2_35404_sotsiokulturnie-praktiki.html (дата звернення: жовтень 2023)

65. Судакова В. М. Культурні практики та проблеми їхньої модернізації в культурному просторі сучасних суспільств. *Культурологічна думка*. 2020. - № 17. С. 165-177.

66. Сучасна культурологія: актуалізація теоретико-практичних вимірів: колективна монографія. За загал. ред. проф. Ю. С. Сабадаш. Київ: Видавництво Ліра-К, 2019. 308 с.

67. Твори культуру: бібліотечні інноваційні послуги. URL: <https://ula.org.ua/255-programi-proekti/4546-tvory-kulturu-bibliotechni-innovatsiini-posluhu> (дата звернення: вересень 2023)

68. Федорченко Н. Соціокультурна діяльність Богуславської ЦРБ. *Бібліотечна планета*. 2018. № 1. С. 23-25.

69. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник. автори-укладачі: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Шевченко. Київ : ВГО Українська бібліотечна асоціація, 2020. URL: <https://ula.org.ua/259-publikaciyi/vidannya> (дата звернення: липень 2023)

70. Шевченко М. І. Культурна політика України в умовах євроінтеграції: дилеми та виклики. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2019. Вип. 3. С. 215–224.

71. Шмаюн О.Ю. Феномен культурно-дозвілєвої діяльності: концептуалізація проблеми. *Питання культурології*. Київ, 2021. №38. С.354-362.

72. Проект Мінцифри та FAVBET «Цифровізація бібліотек» став найкращою практикою взаємодії бізнесу з державою. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/proekt-mintsifri-ta-favbet-tsifrovizatsiya-bibliotek-stav-naukrashchoyu-praktikoju-vzaemodii-biznesu-z-derzhavoyu> (дата звернення: вересень 2023)

73. Свирид І. Спеціальні події та event-технології як чинники інноваційного розвитку культурно-дозвілєвої діяльності: організаційно-методичний аспект. URL: <https://sborniki.rshu.edu.ua/index.php/ucpmk/issue/view/20> (дата звернення: 22.11.2023)

74. Сидоренко Т. Концептуальна модель культурно-просвітницької діяльності публічної бібліотеки. *Образ*. 2017. Вип. 1. С. 34–40.

75. Хрущ С. С. Інноваційний медіапростір сучасної бібліотеки. Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері. 2021. № 2. С. 187–194.

76. Хрущ С. С. Інноваційний медіапростір сучасної бібліотеки. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*. 2021. № 2. С. 187–194.

77. Хрущ С. С. Концептуальна модель інноваційного медіапростору бібліотеки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ: НАКККі, 2022. № 3. С. 20–26.

78. Яковенко О. Г. Вплив бібліотек і бібліотечних сервісів на суспільство: аспекти стандартизації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. Київ: НАКККіМ, 2018. № 4. С. 29–35.

79. Ярема І. Бібліотека нового покоління та її роль як соціального інституту в інформаційну добу. *Вісник Книжкової палати*. Київ, 2021. № 10. С. 26–30.

80. Cullen, P., Juola, C., Karagiannis, G., Kivisoo, K., Normark, M., Rácz, A., Schmid, J. and Schroefl, J., The landscape of Hybrid Threats: A Conceptual Model (Public Version), Giannopoulos, G., Smith, H. and Theocharidou, M. editor(s), EUR 30585 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2021, ISBN 978-92-76-29819-9, doi:10.2760/44985, JRC123305.

81. Gryshko S. (Ed.) Hybrid Threats Glossary. 2021. Kharkiv, 113 с.

ДОДАТКИ ДОДАТОК А

ФОТОЗВІТ ЗАХОДІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІСТОРИЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ У 2022 РОЦІ

1. Дня Соборності України у Бібліотеці презентовано книжково-журнальну виставку та проведено екскурсію для військовослужбовців Особового складу 25 бригади охорони громадського порядку імені князя Аскольда Національної гвардії України.

Учасники та гості заходу організували патріотичний флешмоб.

2. 15 вересня у Національній історичній бібліотеці України було презентовано рубрику «Нематеріальна культурна спадщина в документних джерелах» та першу книжкову виставку, що входить до її складу «Традиція косівської мальованої кераміки». Виставка вміщує книги та періодичні видання з фонду НІБУ, що розповідають про витoki українського гончарного мистецтва, історію косівської мальованої кераміки та майстрів.

3. 23 вересня у Національній історичній бібліотеці України була проведена **лекція-екскурсія** для учнів-членів відділення історії Київської Малої академії наук. Під час якої учнів було ознайомлено з роботою Бібліотеки та рідкісними і цінними виданнями з фонду книгозбірні.

4. 28 вересня на засіданні «Клубу історичної книги» відбулася **презентація авторського видання Сергія Невмержицького «Під гербом Чорного Немири»**, яка спокунала до обговорення та активної дискусії фахівців Центру вільного спілкування «Діалог» та гостей Бібліотеки. Автор та гості подарували до фонду НІБУ видання історичної тематики.

5. У вітальні «Зустріч» 26 жовтня 2022 року відбувся меморіальний «захід-зустріч» з учасниками Соловецьких прощ, громадськими діячами, істориками, журналістами, представниками товариств: Київського товариства політичних в'язнів та жертв репресій, МГО «Соловецьке братство», Всеукраїнського «Меморіалу» ім. Василя Стуса, Українського інституту національної пам'яті, НІМЗ «Биківнянські могили», ВУТ «Просвіта» та ін.

Фахівці бібліотеки підготували та презентували книжково-журнальну виставку **«Остання адреса Сандармох»**: до 85-річчя трагічних подій 1937 року – розстрілів соловецьких в'язнів – українців.

Прозвучали українські пісні у виконанні хору «Гомін». Під час проведення заходу у місті Києві було оголошено повітряну тривогу, тому усі учасники попрямували до укриття.

6. 9 листопада до Дня української писемності та мови колектив Бібліотеки брав участь у написанні 22-го Радіодиктанту національної єдності. Цьогоріч твір мав назву «Твій дім», авторство належить Ірині Цілик. Текст читала — Ада Рогонцева.

7. 11 листопада колективом Бібліотеки на зібрані кошти придбано туристичні газові балони для **бійців батальйону оперативного призначення**

імені Героя України генерал-майора Сергія Кульчицького Національної гвардії України. Балони є незамінним приладдям у польових умовах для обігріву та приготування їжі нашим захисникам.

8. 23 листопада в Бібліотеці за участі істориків Дмитра Білого та Андрія Іванця, відбувся публічний діалог **«Маловідомі сторінки голодомору: геноцид українців Кубані та “людина правди” Мілена Рудницька»**; лекції **«Геноцид українців Кубані»** лектор - доктор історичних наук, професор, завідувач відділу Інституту досліджень Голодомору Національного музею Голодомору-геноциду Дмитро Білий; **«Мілена Рудницька – жінка, яка домоглася розгляду Лігою Націй злочину Голодомору»** лектор - кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Інституту досліджень Голодомору Національного музею Голодомору-геноциду Андрій Іванець.

Презентація виставок: **«Голодомор у дзеркалі ерінофілії та філателії»** (за матеріалами власної колекції Андрія Іванця) та **«До 100-х роковин Голодомору та громадської і політичної діяльності Мілени Рудницької»** (із фонду НІБУ).

9. 9 грудня до Міжнародного дня пам'яті жертв геноциду та Міжнародного дня захисту прав людини в Бібліотеці відбулася презентація книжково-журнальної виставки **«Права людини»**. Актуальність теми обумовлена реаліями життя сучасної України. В умовах повномасштабного військового вторгнення РФ в Україну, весь світ побачив військові злочини, які не тільки порушують права людини, а й знищують саме життя.

«З метою утвердження і забезпечення прав і свобод людини, що є головним обов'язком держави, посилення консолідації українського суспільства, підтримуючи рішення Генеральної Асамблеї ООН про відзначення 10 грудня на честь ухвалення Загальної декларації прав людини Дня прав людини» Президент України в Указі №854/2022 від 09.12.2022 установив в Україні **День прав людини**, який відзначатиметься щороку 10 грудня.

10. 15 грудня у Бібліотеці було проведено **XII Міжнародну науково-практичну конференцію "Діяльність продюсера в культурно-мистецькому просторі XXI століття: партнерство, моделі, напрями, стратегії"**. Було розглянуто такі питання: «Нові грані мистецького продюсування як вимога часу», «Психоемоційний стан особистості в сучасних умовах державотворення в Україні», «Роль вчителя Українського Музичного Інституту Америки у поширенні української музики на американському континенті та у вихованні патріотизму учнів через виконання творів сучасних українських композиторів та композиторів-класиків», «Розвиток школи лінійного рисунку в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв» та інші. За допомогою платформи Zoom у конференції взяли участь доповідачі з країн Європейського континенту та США.

ДОДАТОК Б.

Видання Національної історичної бібліотеки України у 2022 році

